

ZNAČAJ MEDIJSKOG INTEGRITETA

MONITORING PRIMENE NOVIH MEDIJSKIH ZAKONA

U SRBIJI

PRIVATIZACIJA MEDIJA

IZDAVAČ:
Novosadska novinarska škola
Daničićeva 3, Novi Sad
Tel: (021) 424 - 246
E - mail: office@novinarska-skola.org.rs
http://www.novinarska-skola.org.rs

ASISTENKINJA
Jelena Jovović

LEKTORKA
Mirjana Pušin

DIZAJN DAK, Ljubljana, 2015

AUTORI TEKSTOVA
dr Jovanka Matić
prof. dr Dubravka Valić Nedeljković
MA Stefan Janjić
mr Miroslav Keveždi

ŠTAMPA, GRAFOFINIŠ, Novi Sad
Tiraž 300

NOVI SAD, 2015.

UREDNIKA:
prof. dr Dubravka Valić Nedeljković

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Mатице српске, Нови Сад

316.774:323.15(497.11):332.025.28

ZNAČAJ medijskog integriteta : monitoring primene novih medijskih zakona u Srbiji: privatizacija medija / [autori tekstova Jovanka Matić ... et al.]. - Novi Sad : Novosadska novinarska škola, 2015 (Novi Sad : Grafofiniš). - 53 str. : ilustr. ; 21 cm

Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-912419-9-5

1. Матић, Јованка [аутор] 2. Јањић, Стефан [аутор] 3. Кевежди, Мирослав [аутор] 4. Валић-Недељковић, Дубравка [аутор]
а) Националне мањине - Медији - Приватизација - Србија

COBISS.SR-ID 300896263

Ovaj izveštaj nastao je uz finansijsku podršku Evropske unije, program „Podrška civilnom društvu“, Fondacije za otvoreno društvo u okviru „Programa za nezavisno novinarstvo“ (Budimpešta) i Pokrajinskog sekretarijata za finansije AP Vojvodine.

Za sadržaj ovog izveštaja isključivu odgovornost snose Novosadska novinarska škola i autori i on ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

SADRŽAJ

UVODNIK DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ	3
OGRANIČENJA SLOBODE IZRAŽAVANJA UNUTAR VOJVOĐANSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA MIROSLAV KEVEŽDI	5
PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA MANJINA: ŠANSI ILI NESTANAK? JOVANKA MATIĆ I DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ	17
PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA MANJINA - ŠANSI ILI PRETNJA DIJAHRONA I SINHRONA PERSPEKTIVA DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ	32
PRIVATIZACIJA VIŠEJEZIČNIH MEDIJA U SRBIJI 2015. GODINE – IZNEVERENA OČEKIVANJA STEFAN JANJIĆ	43

2 53

SADRŽAJ

MONITORING PRIMENE NOVIH
MEDJUSKIH ZAKONA U SRBIJI

ZNAČAJ MEDIJSKOG INTEGRITETA
2015 IZVEŠTAJI MONITORINGA

UVODNIK

Ove, 2015. godine u medijskoj sferi u Srbiji najznačajnija pitanja su primena novih medijskih zakona, sa akcentom na proces vlasničke transformacije, tačnije privatizacije medija, posebno medija na jezicima nacionalnih manjina. Ovo pitanje je najosetljivije jer zadire u polje ostvarivanja osnovnog ljudskog prava, a to je pravo na primanje i širenje informacija od javnog značaja na maternjem jeziku. Zadovoljavanje komunikativnih potreba pripadnika nacionalnih manjina je u nadležnosti nacionalnih saveta koji ostvaruju prava na samoupravu u oblasti upotrebe jezika i pisma, obrazovanja, informisanja i kulture manjina. Nacionalni saveti u Vojvodini su vlasnici uglavnom štampanih medija i nisu se u ovom drugom privatizacionom ciklusu, završenom 31.10.2015, pojavili kao mogući kupac lokalnih elektronskih medija na jezicima manjina. Istovremeno novinari tih medija su pokazali inicijativu, ali na žalost sasvim sporadično. Od 28 medija na jezicima manjina koji su ušli u proces privatizacije samo dva su preuzeli zaposleni s tim da postoje i još neka sporna pitanja. Najmanje interesa je bilo za višejezične medije, kao što je i predviđano u vreme javnih rasprava za svojevremeno ponuđena rešenja za medijsku strategiju i paket medijskih zakona u kojima je jasno predviđeno da država mora da izađe iz vlasništva u medijima.

Za privatizovane medije kao zaštita, zakonom je predviđeno da najmanje pet godina moraju ostati u istoj delatnosti, na žalost nisu predviđene i konsekvence ukoliko to ne ispoštuju. Postavlja se i pitanje ko će i na kakav način kontrolisati da li su privatizovani mediji zadržali svoju dotadašnju programsku orijentaciju.

Novosadska novinarska škola (NNŠ) se u svom dvodecenijskom radu bavi između ostalog i informisanjem na jezicima nacionalnih manjina kao važnim pitanjem iz oblasti ostvarivanja ljudskih prava u medijskoj sferi u demokratskim društvima i stoga je monitoring tim NNŠ pratio celokupan process vlasničke transformacije medija do njegovog zvaničnog završetka 31. oktobra 2015. godine. Rezultati se prezentuju zainteresovanoj javnosti u ovoj publikaciji.

Publikacija sadrži četiri teksta:

Prvi "Ograničenja slobode izražavanja unutar vojvođanskih nacionalnih zajednica" (Miroslav Keveždi) daje pregled nekih teoretskih stanovišta o ograničenjima slobode izražavanja za koja nalazimo da su danas primenljiva na slobodu izražavanja unutar vojvođanskih nacionalnih zajednica. U radu se pažnja slobodi izražavanja pridaje kao slobodi koja se afirmiše putem medijskog delovanja. U klasičnom mediološkom shvatanju postoje faktori poput tajminga, blizine, značaja i drugih, koji određuju šta će biti prezentovano u medijskom prostoru. Traženje, primanje i širenje obaveštenja i ideja u medijskom sistemu u tranziciji osim promene vlasnika znači i promene u selekciji i načinu obrade informativnog sadržaja. U skladu sa stanovištima Hermana i Čomskog može se reći da privatizacija medija sprovedena u tranziciji znači ugradnju novih filtera u medijski sistem, koji određuje šta će biti prezentovano u medijima u odnosu

na interes vlasnika medija, izvore finansiranja, novinarske izvore, neformalne uticaje i uklanjanje alternative.

Drugi "Privatizacija medija na jezicima manjina: šansa ili nestanak?" (Jovanka Matić i Dubravka Valić Nedeljković 2014) razmatra problem koje u sistem informisanja na manjinskim jezicima unose obavezna privatizacija medija i druge odredbe *Zakona o javnom informisanju i medijima* i nudi preporuke za valjana rešenja koja mogu obezbediti finansijsku održivost, nezavisnost i unapređen kvalitet manjinskih medija.

Treći "Privatizacija medija na jezicima manjina – šansa ili pretnja: Dijahrona i sinhrona perspektiva" (Dubravka Valić Nedeljković, 2015) bavi se kritičkom analizom učinka prethodnog procesa privatizacije (2002-2007) i javnih debata o ovom drugom privatizacionom krugu. Prema novim medijskim zakonima iz 2014. proces vlasničke transformacije svih, pa i medija na jezicima manjina, u Srbiji je morao biti završen do 1. jula 2015. Rok je u poslednjem trenutku produžen do 31. oktobra 2015. Posebna pretnja za one višejezične je da će za njih biti malo interesenata te će tako bez novog vlasnika biti ukinuti. Tako će pripadnici nacionalnih manjina ostati bez osnovnih informacija na maternjem jeziku u svojoj lokalnoj sredini. Šansa za opstanak informisanja na jezicima manjina ipak postoji jer je javni servis Vojvodine otvoren za proširenje svojih programskih sadržaja i na druge, osim već postojećih 10 jezika. Istovremeno Srbija je 2015. digitalizovana, i to je nova mogućnost za medije na jezicima manjina. Ovaj rad predstavljen je na međunarodnoj konferenciji *Mostovi medijskog obrazovanja* (Novi Sad 23 - 24. 05. 2015) koju je organizovao Odsek za medijske studije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

Četvrti "Privatizacija višejezičnih medija u Srbiji 2015: izneverena očekivanja" (Stefan Janjić 2015) je izveštaj NNS monitoringa drugog kruga vlasničke transformacije lokalnih elektronskih medija na jezicima manjina. U radu se daje pregled ishoda privatizacije i ukazuje na potencijalna mesta zloupotrebe pri održavanju programskog kontinuiteta lokalnih medija koji izveštavaju na jezicima manjina.

Svi naučno-stručni istraživački radovi objavljeni u ovoj publikaciji nastali su u okviru međunarodnog projekta „Medijska opservatorija Jugoistočne Evrope – Jačanje kapaciteta i koalicija za praćenje medijskog integriteta i unapređenje reformi u medijima“. Reč je o inicijativi koju realizuje konzorcijum organizacija civilnog društva u cilju osnaživanja medijskih sloboda i pluralizma kao i podsticaja medijskih reformi u zemljama Jugoistočne Evrope.

Konzorcijum organizacija koje realizuju projekat čine: Albanski medijski institut (Albanija), Fondacija za razvoj medija i civilnog društva „Mediacentar“ (BiH), Centar za istraživačko novinarstvo (Hrvatska), Centar za nezavisno novinarstvo (Mađarska), Savet za štampu Kosova (Kosovo¹), Makedonski institut

1 Ovaj naziv je bez prejudiciranja stavova o statusu i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244/99 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

za medije (Makedonija), Institut za medije Crne Gore (Crna Gora), Novosadska novinarska škola (Srbija), Mirovni institut (Slovenija) i P24 – Platforma za nezavisno novinarstvo (Turska).

Opšti cilj ovog projekta jeste da osnaži i podstakne dinamičnost civilnog društva u regionu da učestvuje u javnim raspravama o medijima i slobodi izražavanja i utiče na procese donošenja odluka, politika i zakona.

Medijska opservatorija bavi se preprekama demokratskom razvoju medijskih sistema osiguravajući instrumente poput medijskih istraživanja i monitoringa, te dajući podršku istraživačkom novinarstvu i angažmanu civilnog društva. Ona je ujedno okvir za debate, konsultacije i koalicije među partnerima. Posebno se zanima za pitanja integriteta medija i novinarstva u regionu, fokusirajući se na štetne prakse vlasništva i finansiranja medija.

Realizaciju ovog projekta je najvećim delom finansijski podržala Evropska komisija, program „Podrška civilnom društvu“. Delimično su realizaciju ovog izuzetno složenog, dugotrajnog i obimnog projekta pomogli i Fondacija za otvoreno društvo u okviru „Programa za nezavisno novinarstvo“ (Budimpešta) i Pokrajinski sekretarijat za finansije AP Vojvodine.

U NovomSadu, novembar 2015. Urednica dr Dubravka Valić Nedeljković

OGRANIČENJA SLOBODE IZRAŽAVANJA UNUTAR VOJVOĐANSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

Miroslav Keveždi

1 UVOD

Cilj rada je pregled nekih teoretskih stanovišta o ograničenjima slobode izražavanja za koja nalazimo da su danas primenljiva na slobodu izražavanja unutar vojvođanskih nacionalnih zajednica.

Sloboda izražavanja i sloboda govora su *par excellence* teme povezane sa političkom komunikacijom. Ta komunikacija predstavlja "Politički proces koji zavisi od toka informacija" (Bealey, 1999: 249). Kao primer ovog procesa možemo izneti komunikaciju koja omogućava da se u organizovanom društvu ljudi upoznaju sa zakonima koji organizuju to društvo. Za razliku od ovog, u primitivnim društvima komunikacija se može odvijati "od usta do usta". U kompleksnim organizovanim društvima potrebno je da informacije budu prenošene kroz organizovani medijski komunikacioni sistem. Možemo reći da bez medijske komunikacije ne bi moglo biti ni moderno organizovanog društva.

Mediji izvršavaju važnu društvenu ulogu posredujući između pojedinaca i grupa po horizontalnim i vertikalnim društvenim pravcima. Po vertikalnoj liniji oni obezbeđuju publicitet i promociju političkim akterima, a građanima obezbeđuju potrebne informacije kako bi realizovali efektivnu političku participaciju. Na horizontalnoj liniji mediji bi trebalo da se pojavljuju kao prostor za javnu raspravu o temama koje su značajne za zajednicu, za obaveštavanje o različitim robama i uslugama, za razmenu ideja, integraciju i demokratsku participaciju. Nosiocima vlasti mediji su potrebni kako bi distribuirali informacije o radu javnih službi i svojim uspesima, što istovremeno u demokratskom društvu daje materijal opoziciji na osnovu kojeg bi kritikovala rad vlasti i predlagala alternativne politike. Prihvatanjem opozicije, kritike i alternative kao nužnih i konstruktivnih elemenata demokratskog društva ostvaruje se nužni preduslov napretka tog društva. Ovaj napredak dolazi u pitanje kada vlast ograničava prostor posvećen opoziciji, kritici, alternativni, razmeni ideja - demokratiji (Keveždi, 2006: 51).

Medijski prostor nije neograničen. On ima svoje granice u minutaži, tiražu, broju strana, formatu, pokrivanju, itd. Na osnovu tih granica formira

se informacioni tok, tj. svoje mesto imaju medijski sadržaji. Sadržaji dolaze iz stvarnosti koja je mnogo bogatija od onog što medijski prostor može primiti u svoje tokove. Posao urednika i novinara jeste odabir i obrada tema koje ulaze u medijski prostor. U tom smislu oni, kreirajući informacioni tok, kreiraju i političke procese, tj. politiku samu.

Kod medija nacionalnih manjina odnos medijskog prostora i stvarnosti može biti prilično drugačiji od medija većinskih zajednica. Malobrojne zajednice koje imaju značajan medijski prostor zapravo mogu čak imati i poteškoće kako da dođu do zanimljivih događaja - medijski prostor je "komotniji" - informativni prag je niži. Pretpostavka je da će kod manjina koje imaju značajan medijski prostor pojave manje "specifične težine" lakše pronaći svoje mesto.

Medijski prostor predstavlja, kao i uvek, poželjni resurs za političke elite. Pitanje je kako se manjinski mediji, tj. njihovi novinari i urednici odnose prema njima. Specifično pitanje koje postavljamo u ovom radu jeste pitanje konstruisanja filtera koji ograničavaju neke a omogućavaju druge sadržaje u medijima. Ovi filteri predstavljaju ograničenja koja su u bliskoj vezi sa pojmom slobode, tako da ćemo prethodno obratiti pažnju i na različita shvatanja slobode. Posebnu pažnju posvećujemo još specifičnijem pitanju konstruisanja ograničenja, tj. sloboda izražavanja unutar medijskih sistema vojvođanskih nacionalnih zajednica.

2 SLOBODA IZRAŽAVANJA

Društva koja i danas smatramo najnaprednijima vrlo rano su počela da promišljaju slobodu izražavanja. Džon Kin (John Keane) opisuje događaje iz 1792. povezane sa suđenjem Tomasu Pejnu (Thomas Paine) zbog "buntovničke klevete" tj. objavljivanja drugog dela knjige *Prava čoveka*. Pejn je optužen da pokušava da omalovaži i okleveta političke aktivnosti kralja i parlamenta kraljevine Engleske. U njegovu odbranu stao je Tomas Erskin (Thomas Erskine) koji je "napao gledište ... da parlament uvek predstavlja suverenu vlast" (Kin, 1995: 12). On je podvrgao kritici načelo suvereniteta zvanične državne politike i ustvrdio sledeće: "...vlast parlamenta je ograničena pravom pojedinaca da slobodno govore i objavljuju svoja gledišta. Javnost je, baš kao kiseonik, prirodna potreba svakog pojedinca. Vladanje nad jezicima, mozgovima i očima građana ne sme se dozvoliti. Sloboda štampe je prirodno pravo, od Boga dato i nepodložno zastarevanju. Njega ne sme pogaziti nikakava ovozemaljska sila, a pogotovo ne iskvarena vlast koja pokušava da spase vlastitu kožu. Pravo na slobodnu štampu je politički adut u rukama pojedinca protiv vlasti" (Isto, 12-13).

Na ovaj način ukazano je na pitanje lociranja suvereniteta¹ koje traje i danas: da li je državna vlast neprikosnovenjena, ili su to prava pojedinca? Da li pravo da govori ima samo vlast, ili to pravo pripada i građanima? Da li građanin ima pravo da govori pod svim uslovima, ili i on može biti podložan "kvarenju", pa tako i ograničenju slobode? Da li slobodno izabran predstavnik u parlamentu predstavlja najpodesnije sredstvo vršenja suvereniteta građana?

Kako Kin iznosi "Sve evropske apsolutističke države upinjale su se da potčine i nadziru svoje podanike. U praksi, međutim, nigde u zapadnoj Evropi razni oblici negativne slobode i lokalne autonomije nisu bili sasvim izbrisani" (Isto, 14-15). Tokom 19. stoleća iz ovih prostora slobode dospevali su različiti "nežigosani listovi iz tridesetih godina tog veka - s rečitim naslovima *The Destructive (Rušitelj)*, *The Poor Man's Guardian (Siromahov čuvar)* i *Red Republican (Crveni Republikanac)*; iz štamarija smeštenih po prljavim londonskim sokacima oni su krišom iznošeni u mrtvačkim sanducima, kutijama za šešire i korpama prekrivenim jabukama, hlebom ili prljavim vešom, i potom slani u sve krajeve zemlje" (Isto, 17).² Građanstvo je očigledno bilo intenzivno zainteresovano

1 Suverenitet predstavlja atribut političkog tela u odnosu prema društvu koje potpada pod njegovu vlast. Suverenitet ima pravni i prinudni aspekt. Pravni suverenitet dat je osobi, službi ili telu čije odluke ne mogu biti pravno dovedene u pitanje na sudu. Prinudni suverenitet dat osobi, službi ili telu koje de facto kontroliše sile koje se vrše i sprovode u ime vlade (Scruton, 2007: 655). U Srbiji nosioce suvereniteta definiše član 2 Ustava Republike Srbije gde stoji da "Suverenost potiče od građana koji je vrše referendumom, narodnom inicijativom i preko svojih slobodno izabranih predstavnika. Nijedan državni organ, politička organizacija, grupa ili pojedinac ne može prisvojiti suverenost od građana, niti uspostaviti vlast mimo slobodno izražene volje građana". Unutar Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima pitanje "suvereniteta" u području slobode izražavanja rešeno je u članu 19 na sledeći način: "Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obaveštenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice". Savremeni evropski standardi slobode izražavanja i slobode medija su najbolje artikulisani u članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima:

"(1) Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvata slobodu mišljenja kao i da se primaju i prenose informacije i ideje bez ometanja od strane vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtevaju posedovanje dozvola za emitovanje, dozvola za TV ili bioskopska preduzeća.

(2) Uživanje ovih sloboda, pošto to podrazumeva i odgovarajuće dužnosti i odgovornost, može biti podložno takvim formalnostima, uslovima, restrikcijama ili kaznama koje se propisuju zakonom i koje su neophodne u jednom demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi prevencije nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala, zaštite reputacije ili prava drugih, radi sprečavanja otkrivanja poverljive informacije ili zbog očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva."

2 Interesantno bi bilo uporediti navedena imena listova sa imenima današnjih vojvođanskih manjinskih listova: „Magyar Szó“ (Mađarska reč), „Hét Nap“ (Sedmica), „Hlas ľudu“ (Glas naroda), „Руске слово“ (Rusinska reč), „Libertatea“ (Sloboda), „Hrvatska riječ“, „Bunjevačke novine“, „Македонска виделина“ (Makedonska svetlost).

da u rukama drži "adut pojedinca protiv vlasti". Zainteresovani građani, uz pomoć medija, učinili su da sloboda skoro uvek bude posmatrana kao jedna od vrednosti suštinski povezanih sa Zapadnom civilizacijom, i "njen nedostatak se uvek oseća u režimima za koje tvrdimo da su totalitarni ili komunistički" (Scruton, 2007: 260)

Sloboda se u teoriji često pojavljuje u dva vida: kao negativna i pozitivna sloboda. Negativna sloboda ogleda se u "slobodi od", a pozitivna sloboda ogleda se u "slobodi za". U tom smislu, u skladu sa mišljenjem Isaije Berlina (Isaiah Berlin), negativna sloboda bila bi određena na sledeći način: "Ja uobičajeno tvrdim da sam slobodan u stepenu u kojem nijedan čovek ili čovečije telo ne ometa moje aktivnosti. Politička sloboda u ovom smislu je jednostavno prostor unutar kojeg čovek može da deluje nesputan od strane drugih" (Berlin, 2002: 169). To je ta sloboda koja uvek postoji u određenoj meri i koja uvek odgovara medijskoj delatnosti. Postojanje negativne slobode javlja se kao preduslov pozitivne slobode, tj. slobode za postizanje nekog cilja. Tako Berlin tvrdi da "pozitivni" smisao reči 'sloboda' proizlazi iz želje na strani pojedinca da bude svoj sopstveni gospodar" (Isto, 178).

Ovakvo shvatanje slobode blisko je onome koje je još 1651. Tomas Hobs opisivao na sledeći način "Sloboda ili nezavisnost znači (u pravom smislu) odsustvo otpora", pa "Sukladno tom pravom i općenito prihvaćenom značenju riječi, SLOBODAN je onaj tko u onome što je po svojoj snazi i umu sposoban činiti, nije spriječen da čini to za šta ima volju". U istom pasusu Hobs kaže i da "kad govorimo slobodno, to nije sloboda glasa ili izgovora, već sloboda onoga koga nikakav zakon nije obavezao da govori drugačije nego što je govorio" (Hobbes, 2004: 146). U skladu sa ovim sloboda uvek ima materijalnu strukturu: ona predstavlja nepostojanje prepreka. Isto tako: sloboda pretpostavlja aktivnost, odnosno kretanje. Ko se ne kreće ne nailazi na otpor, dakle ne iskušava svoju slobodu. Pasivni ne mogu biti slobodni. Kretanje unutar zabrana nije sloboda. To je konformizam.

Tri veka nakon Hobsa, vidimo da Erich From slobodu shvata kao nešto što se razvija: konformizam vidi kao pred-slobodno stanje, gde se nakon njega oslobađanjem od stega tradicije, društva ili religije javlja negativna sloboda, a nakon nje i pozitivna sloboda: "Pozitivna sloboda je identična sa punom realizacijom potencijala pojedinca, zajedno sa njegovom sposobnošću da živi aktivno i spontano"³. Ovaj potpuno razvijeni pojedinac u saglasju je sa suverenim građaninom, tj. onim ko je sam svoj gospodar.

Sloboda, u skladu sa iznesenim, predstavlja postojanje maksimalno povoljnih uslova za realizaciju ljudskih potencijala. Nedostatak slobode je stanje nepovoljnih uslova, u kojima postoje prepreke realizaciji. Ukoliko ovakvo poimanje slobode primenimo i na nacionalne zajednice tada stanje slobode jeste stanje u kojem one imaju uslove za realizaciju svojih potencijala. U onoj

3 Fromm, Erich (2001). *The Fear of Freedom*. Routledge. 233.

meri u kojoj su te zajednice autonomne one zapravo realizuju negativnu slobodu kao preduslov pozitivne slobode. Pitanje je koliko je kod manjinskih zajednica sloboda zaista prisutna? Isto tako, značajno je pitanje da li se i u kojoj meri izražavanje vrši konformirano (pred-slobodno), da li se ono koristi zarad oslobođenja od nepovoljnih uslova (negativna sloboda), ili za afirmaciju potencijala aktivnog i spontanog života (pozitivna sloboda)?

3 PREPREKE KOJE NE DOZVOLJAVAJU PRELAZAK INFORMATIVNOG PRAGA

Činjenica je da danas izgleda lako izražavati se slobodno, ali je i činjenica da je od toga znatno teže izraziti se u klasičnom medijskom prostoru. Žurnalistički kurikulumi i praktikumi nas uče da događaji moraju zadovoljiti određene kriterijume kako bi zavredeli medijsku pažnju. Faktori od važnosti su uobičajeno: *tajming* koji određuje da će pre u medijski prostor ući nešto što je novo; *značaj* koji određuje da će pre ući ono što se tiče većeg broja ljudi; *blizina* koja znači da će događaji pored nas pre proći nego oni koji su dalje; *istaknutost* na osnovu koje će pre ući događaji vezani za poznate ljude; *ljudski interes* koji se tiče emotivne reakcije, ostavljen najčešće za kraj medijskih priloga.⁴ Ovim faktorima bavili su se različiti autori i ovde ćemo izneti kratak pregled stavova nekih od njih.

3.1 FAKTORI JOHANA GALTUNGA I MARI HOLMBU RUGE

Dubravka Valić-Nedeljković navodi u *Praktikumu novinarstva* studiju norveških istraživača Johana Galtunga i Mari Holmbu Ruge (Galtung; Holmboe Ruge, 1965) u kojoj je iznesena sledeća skala faktora čije zadovoljenje događaju daje šansu da se o njemu u medijima govori: 1. faktor je *frekvencija događaja koja se podudara sa frekvencijom medija*; 2. je *informativni prag koji je kontekstualno uslovljen*, što znači da zavisi od tipa medija, društveno-političkog trenutka, kulturnog/civilizacijskog koda, itd; 3. je *nedvosmislenost događaja*, što znači jasno potvrđen događaj; 4. je postojanje *kulturne bliskosti*; 5. odnosi se na *“priželjkivanje” i najavljivanje* događaja koji se “očekuju”; 6. ono što se *najmanje očekuje* ima najviše šanse da postane vest; 7. ono što je *jednom*

4 Smatramo važnim da navedemo neke od fenomena za koje je prepoznato da utiču na selekciju događaja kao što su interakcija, nove forme aktera u medijskom polju kao što su velike medijske konglomeracije, organizacione i ekonomske koncentracije, Internet, globalizacija, itd. (Jensen, 2002: 96-97). Činjenica je da prag koji propušta ili zaustavlja događaje na ulasku u medijski prostor ima svoje donekle promenljive karakteristike. S druge strane, veliko pitanje jeste da li odnos onih koji imaju moć i podređenih vremenom postaje povoljniji ili je uvek iznova prisutan napon između već viđenih “apsolutista” i “podanika”?

promovisano kao vest nastaviće to da bude; 8. prioritet će imati događaji u blokovima koji su toga dana nedovoljno popunjeni; 9. događaj povezan sa elitnim nacijama ili onima sa kojima je određena država u nekom posebnom odnosu, verovatnije će postati vest; 10. događaj povezan sa elitnom ličnošću iz politike, a potom i drugih oblasti javnog života verovatnije je da će voditi objavljivanju vesti (Valić-Nedeljković, 2000: 35-38).⁵

3.2

FAKTORI TONIJA HARKUPA I DIRDRI O'NIL

Skala faktora Galtunga i Mari Ruge dovođena je u pitanje mnogo puta. U studiji Tonija Harkupa i Dirdri O'Nil (Tony Harcup; Deirdre O'Neill) iz 2001. godine oni navode drugačiju listu faktora koji moraju biti zadovoljeni: 1. *moćna elita* (priče o moćnim pojedincima, organizacijama ili institucijama); 2. *selebri* (priče o onima koji su već poznati); 3. *zabava* (priče o seksu, šoubiznisu, ljudskim interesovanjima, životinjama, itd.); 4. *iznenađenje* (priče koje imaju element iznenađenja); 5. *loše vesti* (konflikti i tragedije); 6. *dobre vesti* (spasavanja i lekovi); 7. *magnituda* (priče koje su posmatrane kao dovoljno značajne ili zbog broja uključenih ljudi ili zbog potencijalnog uticaja); 8. *relevantnost* (priče o temama, grupama i nacijama za koje se smatra da su relevantne za publiku); 9. *praćenje* ("Follow-up", priče o subjektima koji su već u vestima); 10. *medijska agenda* (priče koje se uklapaju u agendu medija) (Harcup; O'Neill, 2001: 279).

3.3

FAKTORI NOAMA ČOMSKOG I EDVARDA HERMANA

Noam Čomski i Edvard Herman u knjizi *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* iznose stav da se u sistemu u kojem su mediji privatni i cenzura formalno ne postoji, gde se mediji aktivno takmiče, periodično napadaju i izlažu korporativne ili vladine malverzacije, uz agresivno portretiranje sebe kao glasnogovornika slobodnog govora i opšteg javnog intereesa, ipak može videti da je priroda navedenih kritika ograničena, kao i ogromna nejednakost u upravljanju resursima, i to utiče kako na pristup privatnim medijima, tako i na njihovo ponašanje i performanse (Herman; Chomsky, 1988: 2). Model kontrole proizvodnje vesti koji je tu aktivan uspostavlja se preko pet filtera: 1. filter je *vlasništvo* koje upućuje da će ono što se protivi interesima vlasnika teže ući u medijski prostor; 2. *interes oglašivača (izvori prihoda)* - oglašivači, kao primarni izvori prihoda masovnih medija, neće dozvoliti da se pojavi nešto što im se protivi; 3. *izvori informacija* u vidu vlasti, biznisa i "eksperata" koji su

5 U originalnom tekstu Galtunga i Mari Ruge stoje još dva faktora: 11. "Što događaj više može biti shvaćen u ličnom svetlu, kao prilikom aktivnosti određenih pojedinaca, verovatnije je da će to postati vest"; 12. "Što je događaj negativniji u svojim posledicama, verovatnije je da će postati vest" (Galtung; Holmboe Ruge, 1965: 68).

odobreni od strane primarnih izvora moći održavaće interese prva dva faktora; 4. "flak" (eng. protiv-avionska odbrana, oštra kritika) kao sredstvo posrednog disciplinovanja medija biće uključen ako medij "skrene"; 5. "antikomunizam" kao nacionalna religija i kontrolni mehanizam proradiće ako se u medijima pokrene kritika sistema. Herman i Čomski tvrde da navedeni filteri utiču jedan na drugi i međusobno se pojačavaju.

4 PROIZVODNJA SAGLASJA ILI SLOBODA IZRAŽAVANJA KOD MANJINSKIH MEDIJA

Empirijska istraživanja o statusu određenih tema i aktera koji se pojavljuju unutar medijskog prostora nacionalnih manjina u kontinuitetu sprovodi Novosadska novinarska škola već dugi niz godina (Valić-Nedeljković, 2007a, 2007b, 2008a, 2008b, 2009, 2012, 2013, 2014; Matić, 2014a, 2014b, 2015). Ovde nećemo razmatrati rezultate navedenih istraživanja, već ćemo se zadržati na propitivanjima principa političke komunikacije, s obzirom na manjinske medije.

Alber Kami je na kraju Drugog svetskog rata u delu *Moral i politika* izneo da društvo mora da „novine oslobodi novca i da im da obeležje i istinitost koji bi publiku uzdigli do onoga što je u njoj naprednije“ (Kami, 2004: 45-46). Slobodan Reljić u doktorskoj disertaciji dodaje da "Postaviti cilj niže učinilo bi ga – besmislenim" (Reljić, 2012). Novac se prepoznaje kao faktor koji zarobljava novine i obesmišljava ih. Tamo gde postoji trka za novcem izostaje napor za razvojem ljudskih potencijala, bar onakvih kakvim su se nadali Berlin, From ili Kami. U tom smislu se primećuje da bi faktori koji određuju ulazak u medijski prostor trebali da se menjaju u odnosu na to koliko su "novine oslobođene novca". Oslobođenost od briga oko novca prisutna je tamo gde medij ne mora da se stara o prodaji svojeg sadržaja, već njegove aktivnosti bivaju pokrivena iz izvora kakav je na primer pretplata. Građani bi izdvajanjem određenog iznosa na taj način plaćali "adut pojedinca protiv vlasti".

Manjinski mediji koji se po pravilu najvećim delom finansiraju iz budžeta kao da su na taj način "oslobođeni od novca" i imaju uslove pozitivne slobode - za uzdizanje onog što je naprednije unutar svojih zajednica. Međutim, takva "sloboda od" novčanih briga ne mora istovremeno značiti i "slobodu od" političkih pritisaka. Onaj ko upravlja novcem igra istu ulogu kao i privatni vlasnik (osim što je novac javni). Upravljač se pojavljuje kao političko-ekonomski autoritet koji igra ulogu vlasnika medija. Ovu ulogu kod manjinskih nacionalnih zajednica u Vojvodini obavljaju nacionalni saveti nacionalnih manjina.⁶

6 "Nacionalni savet predstavlja nacionalnu manjinu u oblasti obrazovanja, kulture, obaveštavanja na jeziku nacionalne manjine i službene upotrebe jezika i pisma, učestvuje u procesu odlučivanja ili odlučuje o pitanjima iz tih oblasti i osniva ustanove, privredna društva i druge organizacije iz ovih oblasti" (član 2). Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina ("Sl. glasnik RS", br. 72/2009, 20/2014 - odluka US i 55/2014).

S obzirom da postoji razlika između načina finansiranja i upravljanja između različitih medija kod manjina u Vojvodini, za očekivati je da su različiti i faktori koji određuju šta će ući u različite medijske prostore:

1. Javni servis koji se finansira iz pretplate bi trebao biti "oslobođen od novca" upravo u meri u kojoj stiže novac iz pretplate. Ako se on finansira iz budžeta, tada izgleda da se suverenitet premešta sa građanina na parlament, a to izgleda kao da se vraćamo u 18. vek.
2. Štampani mediji manjina u Vojvodini sredstva dobijaju iz budžeta Autonomne pokrajine Vojvodine. Upravljačka prava su tu na Nacionalnim savetima koji su "mali parlamenti". Građanin je ponovo skrajnut, pogotovo kad se Upravni odbori tih medija ne biraju na otvoren i transparentan način, već ih predlaže i bira većina u savetu, bez konkursa i određenih opštih i posebnih uslova za bavljenje tim poslom. Upravni odbori tada preslikavaju većinu iz Nacionalnog saveta. To daje osnovu za pretpostavku da je i medijski sadržaj u proporciji sa tom većinom.
3. Mediji na lokalnom nivou su sve do nedavno dobijali sredstva iz budžeta lokalne samouprave, gde isto kao i u nacionalnim savetima nacionalnih manjina (koji su oblik samouprave u kulturi) većina određuje kadrove i medijske politike. Nakon privatizacije za očekivati je da manjinski sadržaji neće moći lako ući u medijski prostor privatnih medija.

Na osnovu iznesenog mogli bismo pretpostaviti da će manjinski mediji u budućnosti biti slobodni u zavisnosti od izvora i kontrolora finansijskih sredstava: javni servis će imati onoliko slobode koliko bude pretplate i uređivačke politike orijentisane na potrebe građana; štampani mediji manjina izgleda da će imati onoliko slobode koliko im omogući upravljačka politika nacionalnih saveta; manjinski sadržaji u lokalnim medijima biće prisutni onoliko koliko za to interes nađe privatni vlasnik.

U skladu sa ovim pretpostavkama jedino javni servis finansiran iz pretplate može razvijati zdrave politike "filtriranja" medijskih sadržaja. Mediji u vlasništvu privatnika biće u takvoj situaciji da je za njih najprimerljivija skala faktora Hermana i Čomskog, što znači da će biti uspostavljeni mehanizmi filtera koji će određivati da će postati vest ono što odgovara vlasniku medija i oglašivačima (izvorima prihoda), u skladu sa "proverenim" izvorima informacija, što neće naići na vidljivu negativnu reakciju javnosti i što će ideološki ispravno biti usmereno protiv "komunista" kao ultimativnog ideološkog zla.

Reljić prepoznaje da je osnovna teza medijskog delovanja u privatničkom ambijentu ta da su privatni mediji kao biznis mnogo više zainteresovani za prodaju svojih proizvoda – čitaocima ili gledaocima, a onda još više i u biznisu preko oglašavanja – nego da zaista proizvode kvalitetne i društveno relevantne i za građansko odlučivanje važne vesti. Za medije u savremenom kapitalizmu manje je važno da li ljudi kupuju novine /ili slušaju i gledaju program/ od činjenice da su oni 'prava vrsta' ljudi. Prava vrsta ljudi su oni (kupci) kakve oglašivači žele, pa je zato za urednike imperativ da medij treba

puniti sadržajima koji će ih (kupce) privući - magazin (medij) je roba pravljen za kupce: za oglašivače (kojima se prilagođava koliko je potrebno) i čitaoce (koje prilagođava sebi na što nižem intelektualnom nivou, da bi potencijalni broj kupaca bio što veći (Reljić, 227). „Društvena uloga“ medija nije direktno profitabilna i samim tim u propagandnom društvu se potiskuje u drugi plan (Isto, 213). Potpuna simplifikacija medijskih sadržaja ne ostavlja prostor za uzročno-posledična razmatranja pitanja od javnog interesa među kojima su multikulturalnost i marginalizovane grupe (nacionalne manjine su jedna od najznačajnijih). Naglasak je na senzacionalizmu, dramatičnosti, konfliktu, devijantnom ponašanju neprimerenom građanskom društvu. Samo manjinske grupe kod kojih se mogu takve aktivnosti prepoznati ulaze u dnevni korpus vesti koje prelaze informativni prag značajan za odluku o objavljivanju (Valić-Nedeljković, 2007a: 104).

5 ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Za manjinske medije u Vojvodini ostvarivanje finansijske sigurnosti nije dovoljan uslov za "obeležje i istinitost koji bi publiku uzdigli do onoga što je u njoj naprednije". Dok postoji dominantni politički uticaj osnovno obeležje manjinskih medija biće konformizam. Onaj koji ima upravljačka prava (a to su kod štampanih medija manjina nacionalni saveti nacionalnih manjina) na medije utiče isto tako kao i privatni vlasnik: određujući poželjne sadržaje, pa tako i poželjne urednike i novinare koji će poželjne sadržaje stvarati i prenositi. S obzirom na evidentno prisustvo političkih stranaka u nacionalnim savetima jasno je da, u skladu sa tipologijom filtera Hermana i Čomskog, one kreiraju filtere vlasništva, izvora prihoda i informisanja manjinskih medija. Četvrti filter je kod manjina razvijen u vidu "javnosti/čaršije" koja je povezana sa političkim jezgrom unutar saveta i koja uspostavlja manje vidljive i manje formalne "rafale" prema nesaglasnima, pogotovo onima koji "traže dlaku u jajetu". S druge strane, oni koji budu poslušni bivaju nagrađivani. Na nivou ovog filtera konformirani novinari manjinskih medija često se pozivaju na želju da se održe dobri odnosi sa svim akterima javne scene, jer navodno ako se ovi naljute tada će biti izgubljena saradnja sa istaknutim javnim ličnostima, što je ipak školski osnov za proizvodnju kvalitetnog medijskog sadržaja kojeg se ne možemo odreći.

Mediji manjina su finansijsko-politički zavisni (posredno ili neposredno).⁷ Izvori informacija se biraju tako da se svide, ili bar da ne uzbude one koji su donosioci odluka (nacionalni savet tj. partija koja u savetu ima prevlast, zapošljivač, finansijer, državna agencija). Pritisci se vrše formalno i neformalno

7 Davno su prošla vremena kad su pripadnici manjina svojim sredstvima finansirali svoje medije u svojem interesu. Pitanje je da li je to ikad i postojalo?

(radna mesta, mesta u upravnim odborima, deca i njihovo napredovanje, "čaršija", peticije, zaštite, ponude, ucene, itd.).

Krajni produkt ovakvog sistema je pacifikacija, konformiranje i „ravnanje mišljenja“ u (manjinskim) medijima. Time se potvrđuje ono što Laslo Vegel naziva "begovski sistem" - situacija u kojoj moćni manjinski bosovi imaju komunikaciju sa većinskom elitom koja se oživotvorila aktuelnim zakonom o manjinama.⁸ Razgovori na visokom nivou između većinskih elita i manjinskih "begova" nisu transparentni, ali je jasno da se politika sa visokog nivoa preko partija preliva u savete a zatim na kadrovsku strukturu u medijima koja kreira medijsku sliku. Novinari su tu tek prenosni zupčanici podmazani javnim novcem. Opšte saglasje konformira manjinski sistem uopšte, što utiče na pojačano izveštavanje o "identitetskim" momentima, tj. tradiciji, religiji, folkloru... Na ovaj način se pod zastavom očuvanja identiteta čuva manjinski položaj nacionalnih manjina koje su po definiciji u inferiornom položaju. Sadržaji koji pripadaju emancipatorskoj kulturi, tj. izlaženju iz okvira manjinskih datosti (inferiornosti) retki su, a oni koji ukazuju na kreiranje novih rešenja, različitih od onih koje nudi "establišment" još su ređi.

Slikovito rečeno, manjinski "begovi" upravljaju manjinskim sistemima kao kutijama sa hrčcima, koji trče u svojim koturima koji se vrte u godišnjim ciklusima manjinskih festivala, ili mesečnim, sedmičnim ili dnevnim proizvodnjama tradicionalnih medijskih sadržaja. Drugim rečima, u skladu sa Fromovom terminologijom, kad su u pitanju mediji nacionalnih manjina pred-slobode ima, negativne slobode retko, a pozitivne slobode ponajređe. Oslobođenost od novčanih briga ne znači i oslobođenost od dominacije, a dominacija je u saglasju sa političkim elitama udaljenim od građana.

8 http://www.b92.net/info/vesti/pregled_stampe.php?yyyy=2004&mm=12&dd=26&nav_id=158737

LITERATURA

- Bealey, Frank; Johnson, G. Allan (1999). The Blackwell dictionary of political science : a user's guide to its terms. Blackwell Publishers.
- Berlin, Isaiah (2002). Liberty: Incorporating Four Essays on Liberty. Oxford University Press.
- Galtung, Johan; Holmboe Ruge, Mari (1965). "The Structure of Foreign News"; in: Journal of Peace Research, Vol. 2, No. 1, pp. 64-91.
- Harcup, Tony; O'Neill, Deirdre (2001). "What Is News? Galtung and Ruge revisited", Journalism Studies, 2:2, 261-280.
- Herman, Edward; Chomsky, Noam (1988). Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media. New York: Pantheon Books.
- Hobbes, Thomas (2004). Levijatan. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Jensen, Klaus (2002). A Handbook of Media and Communication Research [1st ed.]. Routledge.
- Kami, Alber (2004). Moral i politika. Beograd: Ateneum.
- Keveždi, Miroslav (2006). "Manjinski mediji između mejnstrima i alternative" u: Despotović, Ljubiša; Đuretić, Nenad [priredili]. Etnicitet i mediji. Novi Sad: SPENS Medija centar. Str. 51-58.
- Kin, Džon (1995). Mediji i demokratija. Beograd: "Filip Višnjić".
- Reljić, R. Slobodan (2012). Promena karaktera medija u savremenom kapitalizmu: uzroci, akteri, posledice. Univerzitet u Beogradu - Filozofski fakultet [doktorska disertacija].
- Scruton, Roger (2007). The Palgrave Macmillan dictionary of political thought. Palgrave Macmillan.
- Matić, Jovanka (2014a). Značaj medijskog integriteta : vraćanje medija i novinarstva u službu javnosti [autori tekstova Jovanka Matić ... [et al.]. Novi Sad : Novosadska novinarska škola.
- Matić, Jovanka (2015). Značaj medijskog integriteta : monitoring primene novih medijskih zakona u Srbiji : privatizacija medija. Novi Sad: Novosadska novinarska škola.
- Matić, Jovanka [urednica] (2014b). Koga su mediji izabrali, a šta su partije nudile [Elektronski izvor] : medijski monitoring predizborne kampanje. Novi Sad : Novosadska novinarska škola. (CD-ROM) - (Medijska sfera ; br. 7).
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2000). Praktikum novinarstva. Beograd: Grmeč - Privredni pregled.
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2007a). "Multikulturalnost u programima Javnog servisa Vojvodine". u: Medijska sfera. Novi Sad: Novosadska novinarska škola.
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2007b). Medijska sfera, br. 1. Novi Sad: Novosadska novinarska škola.
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2008a). Kandidatkinje : monitoring prisustva žena kandidatkinja u medijima tokom predizbornih kampanja za lokalne i pokrajinske izbore u 2008. Novi Sad: Novosadska novinarska škola : Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova. (Medijska sfera ; br. 3).
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2012). Koga su mediji izabrali--- a šta su partije nudile? : monitoring medijskog izveštavanja, promotivnih političkih TV spotova i partijskih sajtova u predizbornoj kampanji za lokalne, pokrajinske, republičke i izbore za predsednika Srbije 2012 sa uputstvima za bolju praksu. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. (Medijska sfera ; br. 6).
- Valić-Nedeljković, Dubravka (2013). Kultura kroz oko medija [Elektronski izvor] : izveštaj monitoringa emisija iz kulture u vojvođanskim medijima. Novi Sad :

Novosadska novinarska škola. Način pristupa (URL): <http://www.novinarska-skola.org.rs>. (Opis zasnovan na stanju na dan: 22.01.2014.).

Valić-Nedeljković, Dubravka [urednica] (2008b). Mediji o svakodnevici : monitoring javnog servisa Vojvodine i regionalnih televizija. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. (Medijska sfera ; br. 2)

Valić-Nedeljković, Dubravka [urednica] (2009). Medijski skener : RTV Vojvodine

kroz izborni monitoring, uz programske šeme nacionalnih emitera i dnevnik "Novosadskih razglednica" 2008. Novi Sad: Novosadska novinarska škola. (Medijska sfera ; br. 4)

Valić-Nedeljković, Dubravka [urednica] (2014). Izbori za nacionalne savete nacionalnih manjina 2014. [Elektronski izvor] Novi Sad: Novosadska novinarska škola. (Medijska sfera ; br. 8).

AUTOR IZVEŠTAJA

Miroslav KEVEŽDI studirao je na Filozofskom fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu gde je diplomirao filozofiju i religijsku kulturu. Master studije menadžmenta u kulturi i medijima završio je na Interdisciplinarnim studijama Univerziteta umetnosti u Beogradu. Zaposlen u Zavodu za kulturu Vojvodine na mestu stručnog saradnika za koordinaciju nevladinih organizacija.

PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA MANJINA: ŠANSA ILI NESTANAK?

(JULI 2015.)

JOVANKA MATIĆ I DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ¹

Zakon o javnom informisanju i medijima iz 2014. godine naložio je obaveznu privatizaciju preostalih medija u državnom vlasništvu u Srbiji do 1. jula 2015. godine. Pred istek ovog roka, 19. juna, Vlada je izmenila prvobitni plan.² Suočena sa opstrukcijom propisanih procedura od strane različitih aktera, usvojila je izmene Zakona kojima se 1. jul određuje kao rok za zvaničan početak procesa privatizacije a njegov završetak se produžava za četiri meseca.

Jedan od veoma glasnih protivnika privatizacije medija su lideri zajednica nacionalnih manjina. Oni su se dosledno suprotstavljali privatizaciji medija na manjinskim jezicima tokom već 15-godišnjeg procesa transformacije medijskog sistema. Uspeli su da 2007. godine zaustave prvi privatizacioni talas. Poslednja od mnogobrojnih akcija izvedena je u maju 2015. godine, kada je Koordinacija nacionalnih saveta 18 nacionalnih manjina uputila zahtev Ministarstvu kulture i informisanja da se lokalni i regionalni mediji koji emituju program na manjinskim jezicima izuzmu iz obavezne privatizacije.³ Kao i mnogo puta ranije, nacionalni saveti su tvrdili da privatizacija može dovesti do nestanka informisanja na manjinskim jezicima, posebno u Centralnoj Srbiji, što bi smanjilo stečena manjinska prava, a ona se po Ustavu ne mogu smanjivati. Zahtevali su da lokalne samouprave zadrže vlasnička prava nad manjinskim medijima i da nastave da ih sistematski finansiraju, kao što je to slučaj u nekim zemljama EU.

Vlast je na zahteve saveta nacionalnih manjina odgovorila negativno. Sa njenog stanovišta, *Zakon o javnom informisanju i medijima* obezbeđuje dovoljne garancije za opstanak manjinskih medija, kao i za ostvarivanje prava nacionalnih manjina na informisanje na sopstvenom jeziku.

- 1 Dubinske intervjuve koji su korišćeni u ovom istraživanju relizovali su Stefan Janjić i Ana Velimirović, istraživači saradnici Novosadske novinarske škole.
- 2 *Zakon o izmenama i dopunama Zakona o javnom informisanju i medijima* usvojen je 29. juna 2015. godine i omogućio je produžetak roka za privatizaciju do 31. oktobra 2015. godine. Dostupno na: <http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/doneti-zakoni.1033.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.
- 3 Otvoreno pismo Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina u Republici Srbiji upućeno Ministru kulture i informisanja, Ivanu Tasovcu, Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org/sr/?p=3815>. Pristupljeno 1. jula 2015.

U intervjuu za ovaj izveštaj, predsednica Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina Ana Makanova Tomanova je rekla da vlast nije pokazala dovoljno interesovanja da nađe kompromisno rešenje koje bi osiguralo opstanak manjinskih medija i izrazila nadu da će matične zemlje manjinskih naroda koji žive u Srbiji, kao i drugi međunarodni akteri, reagovati i osuditi Srbiju zbog nepoštovanja prava nacionalnih manjina.

Budućnost manjinskih medija koji treba da budu privatizovani zaista nije jasna. Ipak, katastrofični scenariji koje opisuju nacionalni saveti nacionalnih manjina ne zvuče realistično. Ovaj izveštaj razmatra probleme koje u sistem informisanja na manjinskim jezicima unose obavezna privatizacija medija i druge odredbe *Zakona o javnom informisanju i medijima* i nudi preporuke za valjana rešenja koja mogu obezbediti finansijsku održivost, nezavisnost i unapređen kvalitet manjinskih medija. Izveštaj je zasnovan na pregledu relevantne literature, na pet dubinskih intervjuu i tri informativna razgovora vođena sa relevantnim akterima za pitanja manjinskih medija, a koji su relizovani za potrebe ovog istraživanja tokom maja 2015.

1

MEDIJI NA JEZICIMA MANJINA

Srbija je multietničko društvo. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, 13 % građana Srbije (oko jedan milion) su pripadnici nacionalnih manjina. Među 21 nacionalnom manjinom najbrojniji su Mađari, Romi i Bošnjaci, zatim Hrvati, Slovaci, Vlasi i Crnogorci. Po svojoj brojnosti značajni su i Albanci (koji su bojkotovali popis, tako da njihov broj nije tačno utvrđen), Rumuni, Makedonci, Bugari i Rusini. Kako bi se osigurala zaštita nacionalnog, kulturnog i jezičkog identiteta nacionalnih manjina, zakoni u Srbiji im garantuju pravo na slobodu izražavanja, na informisanje na maternjem jeziku i na osnivanje sopstvenih medija.⁴

Broj medija koji proizvode sadržaje na jezicima nacionalnih manjina nije poznat. Nijedna institucija ne vodi posebnu evidenciju ovih medija. Prema javno dostupnim podacima iz 2010. godine, 160 medija je proizvodilo barem deo sadržaja na manjinskim jezicima, od čega 31 medij u potpunosti.⁵ Većina ovih medija je u Vojvodini, etnički najraznovrsnijem regionu u Srbiji.

4 *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* (2002), Dostupno na: http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_prava_i_sloboda_nacionalnih_manjina.html, Pristupljeno 29. maja 2015.

5 Marko, D. et al., 'Analiza medija na jezicima manjina u Srbiji: Afirmativno i nekritički o sebi, malo o drugima', U: *Manjine i mediji na Zapadnom Balkanu*, Sarajevo, 2012. str. 326–397. Dostupno na: <http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?id=505&n=manjine%20i%20mediji%20na%20zapadnom%20balkanu>. Pristupljeno 29. maja 2015.

Tekući proces privatizacije obuhvata 73 medija, sa nepoznatim brojem onih koji proizvode sadržaje na jezicima nacionalnih manjina. Ranije zaustavljeni talas privatizacije ostavio je u Vojvodini 21 medij u vlasništvu lokalnih samouprava, od kojih je 17 realizovalo program na jednom ili više manjinskih jezika.⁶ Među medijima koji treba da se privatizuju su mediji sa dugogodišnjom tradicijom u obraćanju nacionalnim manjinama, kao što je Radio Kisač, najstariji manjinski radio u Vojvodini koji kontinuirano emituje program već 50 godina, RTV Kragujevac sa programima na romskom jeziku, RTV Caribrod i RTV Bosilegrad na bugarskom, Radio Bujanovac na albanskom, Radio Tutin na bošnjačkom, Radio Subotica sa programom na pet jezika, i mnogi drugi.

Reforma medijskog sistema u poslednjih 15 godina nije uspevala da stvori uslove za razvoj nezavisnog, pluralističkog i održivog sistema informisanja manjina na maternjem jeziku. Informacione potrebe etničkih manjina zadovoljavaju tri vrste medija. Nijedna se do sada nije pokazala kao odgovarajuća za slobodno, nepristrasno, relevantno i kvalitetno informisanje ciljane publike.

Prvu vrstu medija čine javni servisi, Radio televizija Srbije (RTS) i Radio televizija Vojvodine (RTV). Republički javni servis, RTS, emituje veoma malo sadržaja za nacionalne manjine i to isključivo na romskom jeziku. Nasuprot njemu, pokrajinski javni servis, RTV, emituje program na 10 jezika za manjine koje žive u Vojvodini. Međutim, kvalitet ovih programa nije naročito visok.⁷ Tek u poslednjih nekoliko godina rukovodstvo RTV-a je počelo da ulaže ozbiljne napore da se kvalitet programa unapredi i prilagodi potrebama publike.

Drugu vrstu medija čine emiteri u vlasništvu lokalnih samouprava u etnički mešovitim sredinama. Oni obično emituju program na srpskom i na nekom od manjinskih jezika. Trenutno se finansiraju sredstvima iz lokalnih budžeta. Budući da su finansijski zavisni od svojih vlasnika, koji istovremeno vode i kadrovsku politiku (imenovanje direktora, glavnih urednika, zapošljavanje i otpuštanje novinara), ovi mediji su pod jakim političkim uticajem vladajućih partija u svojim opštinama. Ovaj model finansiranja omogućava da se javni novac koristi za promociju političkih ciljeva vladajućih partija na lokalnom nivou.

U treću vrstu spadaju mediji čiji su osnivači i vlasnici nacionalni saveti nacionalnih manjina, a koji u potpunosti proizvode sadržaje na jeziku određene manjine. To su uglavnom štampani i onlajn mediji, kao što su dnevni list *Magyar Szó* (jedini dnevni list na manjinskom jeziku), nedeljnici *Hlas Ludu* (na slovačkom), *Libertatea* (na rumunskom), *Ruske slovo* (na rusinskom), *Hrvatska riječ* (na hrvatskom), mesečnik *Makedonska videlina* (na makedonskom), itd. Ovi mediji se finansiraju sredstvima iz budžeta, kao što se finansiraju i njihovi vlasnici, nacionalni saveti. Najveći deo budžeta Sekretarijata za kulturu i javno informisanje Vojvodine, na primer, troši se na finansiranje medija u vlasništvu

6 Serenčeš, Žužana (2010). Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi. U: *Vojvođanski mediji: politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*. Novi Sad : Nezavisno društvo novinara Vojvodine, str 22.

7 Detaljna analiza ovih programa u Valić Nedeljković, D, *Mediji o svakodnevi*, Novi Sad, 2008.

saveta nacionalnih manjina koje žive u Vojvodini. Ovi mediji su pod snažnim uticajem vladajućih garnitura u savetima nacionalnih manjina, koji su ovlašćeni da donose poslovne odluke, upravljaju ljudskim resursima i vode uređivačku politiku. Obzirom da se članovi saveta nacionalnih manjina biraju sa političkih lista, oni predstavljaju parapolitička tela koja ostvaruju politički uticaj na medije u svom vlasništvu. I u ovim medijima se dakle javna sredstva troše za promociju političkih ciljeva vladajućih struktura u nacionalnim savetima.

Najpoznatiji primeri uplitanja saveta nacionalnih manjina u svakodnevni rad novinara su odluke Nacionalnog saveta mađarske nacionalne manjine o otpuštanju glavnog urednika dnevnog lista *Magyar Szó* i direktora RTV Panon iz 2011. godine. Obojica su bili kritikovani zbog toga što ne obraćaju dovoljno pažnje na aktivnosti partije Savez vojvođanskih Mađara, dominantne političke grupacije unutar ovog saveta.

Privatni mediji na jezicima nacionalnih manjina su izuzetno retki. Jedan od njih je Radio Srbobran, koji je uspešno privatizovan 2007. godine. Drugi primer je magazin na mađarskom jeziku, *Családi Kör*, sa najvećim udelom među čitocima štampe na mađarskom jeziku u Vojvodini (44% čitalaca)⁸.

Nacionalnim manjinama nije podjednako dostupno informisanje na maternjem jeziku. Najprivilegovanije su, kako u pogledu broja medija tako i u pogledu izvora finansiranja, manjine koje žive u Vojvodini. Ujedno, one u ovoj oblasti imaju i najdužu tradiciju. Na primer, pokrajinska vlast je u budžetu za 2015. godinu izdvojila 2,45 miliona evra (294 miliona dinara) za pomoć medijima čiji su osnivači nacionalni saveti nacionalnih manjina. Manjinski mediji u drugim delovima Srbije (albanski, bosanski, bugarski i vlaški) nisu imali pristup sličnim fondovima. Dok su nekim manjinama dostupni brojni i raznovrsni izvori informacija, drugima se oni sve više smanjuju. Slovacima u Vojvodini, na primer, osim programa koji se svakodnevno emituje na RTV i brojnih štampanih medija, namenjeni su i programi koje emituju Radio Kisač, Radio Petrovac, Radio Šid, Radio Odžaci, RTV Stara Pazova, RTV Kovačica i TV Novosadska. Sa druge strane, bugarskoj manjini trenutno su dostupna samo dva izvora informacija - RTV Caribrod i Radio Bosilegrad. Ostali su nestali. Informativni program na bugarskom jeziku koji je jednom nedeljno emitovao javni servis RTS, ukinut je 2000. godine; dnevna emisija Radio Niša na bugarskom je ukinuta 2006. godine; Novinsko izdavačka ustanova Bratstvo koja je izdavala list Bratstvo, dečiji časopis *Drugarče*, časopis za kulturu, književnost i umetnost *Most* prestala je da radi 2011. godine.

Protivnici privatizacije zbog toga tvrde da će ona samo povećati već postojeće razlike u dostupnosti informisanju na maternjem jeziku. U bugarskoj

8 Medijska strategija za medije na mađarskom jeziku u Vojvodini/ Vajdasági magyar médiastratégia :2011-2016; str 5. Dostupno na: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_media_startegia.pdf, Pristupljeno 25. juna 2015.

zajednici, na primer, strahuju da po završetku procesa privatizacije neće opstati ni jedan medij na bugarskom jeziku.

2 POLITIKA DVOSTRUKIH ARŠINA ZA MANJINSKE MEDIJE

Zakon o javnom informisanju i medijima, usvojen 2014. godine, naložio je obaveznu privatizaciju kako bi se zaustavili politički i ekonomski uticaji na medije u državnom vlasništvu. Privatizacijom će se prekinuti direktno finansiranje medija iz budžeta i svi mediji staviti u isti položaj na tržištu. Državni sekretar Ministarstva kulture i informisanja, Saša Mirković, u intervjuu za ovaj izveštaj je rekao da privatizacija neće ugroziti prava nacionalnih manjina. On veruje da će potencijalni investitori u multietničkim zajednicama pronaći ekonomski interes da kupe medije koji imaju vernu publiku. Po Mirkoviću, *Zakon* pozitivno diskriminiše medije na manjinskim jezicima u procesu privatizacije. Pored toga što kupci medija moraju da sačuvaju njihovu osnovnu delatnost pet godina, a ne samo dve godine koliko je propisano za ostale pravne subjekte, kupci manjinskih medija imaju zakonsku obavezu da zadrže udeo programa na jezicima manjina u programskoj šemi na nivou koji je postojao godinu dana pre donošenja zakona.

Dalje, naglasio je Mirković, *Zakon o javnom informisanju i medijima* definisao je očuvanje kulturnog identiteta nacionalnim manjina kao javni interes i time omogućio medijima na manjinskim jezicima da se finansiraju iz budžeta putem projektnog finansiranja. On je podvukao i ulogu javnih servisa kao veoma važnih aktera u informisanju nacionalnih manjina, posebno naglašavajući ulogu Radio televizije Vojvodine koja emituje program na deset jezika. Osim toga, *Zakon* je dozvolio savetima nacionalnih manjina da osnivaju institucije, poslovne organizacije ili fondacije u cilju informisanja na manjinskim jezicima. Prema Mirkovićevom mišljenju, sve ove mere garantuju da već dostignuti nivo prava nacionalnih manjina na informacije neće biti ugrožen.

Objašnjenja državnog sekretara o zakonskim novinama prećutkuju da je *Zakon o javnom informisanju i medijima* uveo dvostruki pristup prema medijima na manjinskim jezicima. *Zakon* ni na koji način ne dotiče (štampane) medije u vlasništvu nacionalnih saveta. Njihov položaj se neće promeniti. *Zakon* u stvari omogućava nastavak para-državnog vlasništva u ovim medijima i produžava vek kako dobrim stranama ovog rešenja (garanciju opstanka zahvaljujući finansiranju iz budžeta), tako i lošim stranama (nedostatak autonomije i politizacija). Efekte zakonskih novina osetiće samo (elektronski) mediji u vlasništvu lokalnih samouprava koji su prepušteni nesigurnoj budućnosti i što je važnije, nesigurnom finansiranju, koje delom može doći iz republičkog, pokrajinskog ili lokalnog budžeta namenjenog za projektno finansiranje medija.

2.1

IZAZOVI OBAVEZNE PRIVATIZACIJE

Radio i TV stanice u opštinskom vlasništvu koje emituju program na jezicima manjina biće stavljene na prodaju javnim tenderima. Zaposleni u ovim medijima strahuju da potencijalni investitori neće imati interesa da ih kupe. Proizvodnja programa na manjinskim jezicima nije komercijalno isplativa. Na primer, Slaviša Milanov, zaposlen u RTV Caribrod u intervjuu koji je dao za potrebe ovog istraživanja, kaže da ova radio i TV kuća iz Dimitrovgrada, koja već 24 godine emituje program na srpskom i bugarskom jeziku, nije u stanju da ostvari profit zbog ograničenog broja i etničke strukture lokalne publike i da nema značajne vrednosti kojima bi privukla potencijalne investitore. Osim toga, njihov region je jedan od najsiromašnijih u Srbiji i ima veoma skromne oglašavačke potencijale. Mada retka, istraživanja iz ove oblasti pokazuju da 30% prihoda lokalnih medija u državnom vlasništvu dolazi iz komercijalnih izvora, dok je u slučaju manjinskih medija ovaj procenat još manji.⁹

Druge dve mogućnosti koje predviđa *Zakon o javnom informisanju i medijima* nisu primenjive u slučaju RTV Caribrod. Zakon dozvoljava nacionalnim savetima da imaju medije u svom vlasništvu, ali im ne dozvoljava da preuzimaju vlasništvo novih, kojima već nisu vlasnici, kao što je RTV Caribrod. Osim toga *Zakon* propisuje da ukoliko medij ne bude prodat, njegove akcije će se preneti zaposlenima, bez naknade. Međutim u martu 2015. godine, Vlada je usvojila uredbu¹⁰ kojom se određuje da se besplatne akcije izdavača medija mogu preneti samo onim zaposlenima koji već nisu ostvarili pravo na besplatne akcije po nekom drugom osnovu. Ovo je značajno smanjilo broj zaposlenih koji imaju pravo da postanu novi vlasnici medija, imajući u vidu da je većina građana Srbije, a time i zaposlenih u medijima, ranije već ostvarila pravo na besplatne akcije u procesu privatizacije velikih javnih preduzeća (Aerodrom, Telekom, itd.). Ako zaposleni ne prihvate akcije, mediji će prestati da postoje.

Po mišljenju Olgice Veličkov, intervjuisane članice Nacionalnog saveta bugarske nacionalne manjine, obavezna privatizacija može da rezultira gašenjem dva jedina preostala medija na bugarskom jeziku – RTV Caribrod i RTV Bosilegrad. Novinar RTV Caribrod, Milanov, tvrdi da insistiranjem na privatizaciji ovih medija „država Srbija ne poštuje u celosti svoj Ustav, Evropsku povelju, Okvirnu konvenciju o zaštiti nacionalnih manjina“, i naglašava da je informisanje na bugarskom jeziku već svedeno na minimum.

9 Podaci su preuzeti iz istraživanja koje je objavila Fondacija za otvoreno društvo 2007. godine, s tim da se ekonomska situacija u lokalnim medijima od tada pogoršala.

10 Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija, *Službeni glasnik Republike Srbije*, No. 05 110-3345/2015. Dostupno na: <http://www.slglasnik.info/sr/30-27-03-2015/28583-uredba-o-prenosu-kapitala-bez-naknade-zaposlenima-kodizdavaca-medija.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.

Neki veći mediji strahuju da će se ponoviti neprijatna iskustva iz prethodnog kruga privatizacije kada su neki od privatizovanih medija završili u rukama pojedinaca čija je osnovna motivacija bila jeftina kupovina kancelarijskog prostora i drugih nekretnina. U drugim slučajevima, individualni kupci su bili fasada za političke partije, koje po zakonu nemaju pravo da poseduju medije.¹¹

U manjinskim zajednicama postoji veliko nezadovoljstvo u pogledu regulacije obaveze novih vlasnika da u narednih pet godina održe isti oblik poslovanja i zadrže udeo programa na manjinskim jezicima u programskoj strukturi. U intervjuu za potrebe ovog istraživanja, predsednik Izvršnog odbora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Nedim Sejdinović, istakao je da je regulatorno telo za elektronske medije bilo krajnje neefikasno u kontroli poštovanja obaveza novih vlasnika i u sankcionisanju kršenja tih obaveza u prethodnim slučajevima privatizacije. Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina tvrdi da zakon ne obezbeđuje čvrste garancije da će se zadržati programske šeme koje uključuju emitovanje sadržaja na manjinskim jezicima, i da ne utvrđuje bilo kakav kontrolni mehanizam ove obaveze novih vlasnika niti sankcije za njeno kršenje.

Osnovni problem privatizovanih medija biće nesigurni izvori finansiranja. Umesto redovnih prihoda iz budžeta, ovi mediji moraće da se oslone na nesigurne komercijalne prihode nepuzdano i neveliko projektno finansiranje. Problem je utoliko veći što će se privatizacija ostvarivati u izrazito nepovoljnom ekonomskom kontekstu medijskog poslovanja, za koji medijski radnici često kažu da je „gori nego ikada“.

Zakon o javnom informisanju i medijima je uveo obavezu republičkim, pokrajinskim i lokalnim organima vlasti da kofinansiraju proizvodnju medijskih sadržaja koji ostvaruju javni interes, što uključuje sadržaje na jezicima manjina. Ministarstvo kulture je u proleće 2015. već realizovalo prvi ciklus konkursa specijalno namenjenog za kofinansiranje manjinskih medija, a naredni se planira za jesen 2015. godine, nakon privatizacije. Mediji koji se već finansiraju iz javnih fondova (budžeta), nisu imali pravo da učestvuju na konkursu. Na konkurs su stigle 162 prijave. Na osnovu ocene nezavisne komisije, za finansiranje je odabrano 76 projekata, dok je 86 odbijeno. Ukupan fond za finansiranje projekata iznosio je 30 miliona dinara (oko 250.000 evra), a najveći dodeljeni iznos bio je 950.000 dinara (oko 8.000 evra). U Vojvodini su mediji na manjinskim jezicima za sredstva konkurisali zajedno sa svim drugim medijima. Najveći dodeljeni iznos za sadržaje na jezicima manjina iznosio je 1,1 milion dinara (oko 9.000 evra). Ova sredstva nisu dovoljna za opstanak medija koji proizvode sadržaje na jezicima manjina.

Dodatni potencijalni izvori finansiranja za ove medije mogli bi biti prekogranični programi saradnje sa zemljama porekla nacionalnih manjina, kao i evropski i drugi programi koji pomažu manjinske medije, kao što ukazuje

11 Opširnije u: Serenčeš, 2010. 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioniproceti', 2010.

Nedim Sejdinović iz NDNV-a. Međutim Sejdinović istovremeno naglašava da mediji moraju razviti kapacitete kako bi učestvovali u ovim programima i konkurisali za strane fondove.

Nacionalni savet slovačke nacionalne manjine pripremio je nekoliko strategija za preživljavanje medija na slovačkom jeziku. On je pomogao osnivanje medijske mreže za razmenu sadržaja na slovačkom jeziku. Po rečima Ane Jaškove, predsednice Odbora za informisanje, intervjusane za ovaj izveštaj, Savet je iz sopstvenih prihoda izdvojio sredstva za pomoć medijima. U 2015. godini, Savet je odlučio da uvede transparentnije finansiranje putem internih poziva za podršku pojedincima, ličnim inicijativama i originalnim idejama. Jaškova je izrazila nadu da će privatizovani mediji biti u stanju da unaprede kvalitet programa, bolje identifikuju ciljne grupe i tako stimulišu nove vlasnike da razviju stvarni interes da investiraju u produkciju na manjinskim jezicima.

I po mišljenju predstavnika bugarske nacionalne manjine, nacionalni saveti i novinari treba da rade zajedno kako bi osigurali dalje funkcionisanje manjinskih medija. Nacionalni savet bugarske nacionalne manjine, kako otkriva ovaj izveštaj, doneo je odluku da osnuje fondaciju koja će biti novi vlasnik medija na bugarskom jeziku. Novinari RTV Caribrod su samoinicijativno napisali i pripremili predlog akata za formiranje fondacije, kao i moguća kadrovska rešenja.

Drugo potencijalno rešenje za medije koji se moraju privatizovati je osnivanje medija civilnog sektora. Međutim ovi mediji se još uvek nisu ukorenili u Srbiji.¹²

Većina lokalnih samouprava i medija koji treba da se privatizuju je opstruisala proces privatizacije sa nadom da će se on time zaustaviti. Kako je u maju 2015. godine u intervjuju za ovaj izveštaj izjavio Ivan Paligorić, predstasvnik Agencije za privatizaciju, dva meseca pre krajnjeg roka, najveći problem predstavljalo je kašnjenje u aktivnostima lokalnih samouprava. Veliki broj njih nije na vreme završio postupak procene kapitala medija, nije podneo potpunu dokumentaciju ili je uopšte nije podneo. Do 18. juna, od 73 medija za koje je predviđena privatizacija, samo 14 medija dostavilo je Agenciji kompletnu dokumentaciju, a to je bio nužan preduslov za otpočinjanje procedure za privatizacije. Ministar kulture i informisanja je ovu opstrukciju opisao sledećim rečima: „Država hoće i zakonski se obavezala da izađe iz vlasništva u medijima, ali ti isti mediji neće da izađu iz države”, odnosno redovnog državnog finansiranja.

Svi intervjuisani predstavnici manjinskih zajednica i njihovih medija smatraju da novi *Zakon o javnom informisanju i medijima* nije obezbedio održivo rešenje za medije na manjinskim jezicima koji treba da se privatizuju. Svi oni insistiraju da država mora da obezbedi značajniju finansijsku podršku ovim

12 Valić Nedeljković, D., 'What are national minority media?', in *Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization*, (ur.) D. Marko, Media-plan Institute, Sarajevo, 2013, str. 45–61.

medijima, ili direktno ili preko nacionalnih saveta. Po mišljenju predsednice Saveta za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine, Ane Jaškove, u najboljem slučaju problem manjinskih medija javiće se ponovo za pet godina kada novi privatni vlasnici – ako ih uopšte bude – budu oslobođeni obaveze da nastave da se bave medijskim poslom u svojim firmama. Ekonomska nestabilnost privatizovanih medija je osnovni razlog zbog kojeg se medijski profesionalci nadaju da će obavezna privatizacija biti ukinuta, kao što se to dogodilo 2007. godine.

Pozitivne ocene o tome da će doći do oslobođenja medija u vlasništvu lokalnih samouprava od političkog uticaja lokalnih vlasti i podizanja produktivnosti i kvaliteta programa kada se oslobode bremena viška zaposlenih, gotovo se nikada ne pominju u izjavama predstavnika nacionalnih saveta, niti medijskih radnika. Predsednik Izvršnog odbora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Nedim Sejdinović međutim ističe da su mediji u državnom vlasništvu bili svojevrsna skladišta za kadrove političkih partija, te da obično imaju veliki broj zaposlenih, a mali broj novinara. Po njegovom mišljenju, racionalan novi vlasnik medija bi trebalo da otpusti višak zaposlenih i zaposli veći broj novinara i tako podigne kvalitet produkcije, što može povećati šanse za održivost medija.

2.2

IZAZOVI MEDIJA U VLASNIŠTVU NACIONALNIH SAVETA NACIONALNIH MANJINA

Položaj medija na manjinskim jezicima koje su osnovali i njima upravljaju saveti nacionalnih manjina, potpuno se razlikuje od položaja medija u vlasništvu lokalnih samouprava. *Zakon o javnom informisanju i medijima* sačuvao je njihov privilegovani položaj u pogledu sigurnosti finansija. Fondovi koji su na raspolaganju ovim medijima nimalo ne nalikuju grantovima koji se kao državna pomoć daju medijima na jezicima manjina u privatnom vlasništvu. U 2015. godini, Pokrajinski sekretarijat za kulturu i javno informisanje je iz pokrajinskog budžeta subvencionisao 22 medija u vlasništvu nacionalnih saveta sa 294 miliona dinara (2,45 miliona evra). Najveća subvencija dodeljena je dnevnom listu na mađarskom jeziku (85 miliona dinara), dok je svakom od preostalih pet medija dodeljeno po 29-30 miliona dinara (oko 250.000 evra), što je jednako ukupnom iznosu koji je Ministarstvo kulture i informisanja dodelilo za 76 medija za podršku njihovim projektima na manjinskim jezicima.

Zakonska regulativa raspodele subvencija medijima čiji su osnivači nacionalni saveti je nedosledna i nedorečena. Nju uređuje *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* koji je usvojen 2009. godine. Ovaj zakon, koji je već menjan jer je sadržao neke neustavne odredbe, odražava političke nagodbe iz 2004. godine kada je pokrajina Vojvodina prenela svoja vlasnička prava nad manjinskim štampanim medijima na nacionalne savete manjina koje

dominantno žive u Vojvodini, uz obavezu Pokrajine da ih „finansira iz istih izvora i na osnovu istih normativa“ (Član 116) kao što je bio slučaj kada je ona bila njihov vlasnik. *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* dozvolio je i drugim nacionalnim savetima da posle 2009. godine preuzmu osnivačka i vlasnička prava nad manjinskim medijima, uprkos snažnom protivljenju pobornika medijskih reformi, koji su u ovome prepoznali put za etatizaciju i politizaciju manjinskih medija. Međutim, manjinski saveti sa sedištem izvan Vojvodine nisu uspeali da obezbede finansiranje svojih medija jer ih državna tela nisu finansirala ni pre promene statusa, kao što je to bio slučaj sa onima sa sedištem u Vojvodini. Ovo je razlog što su mediji koje je preuzeo Nacionalni savet bugarske nacionalne manjine, na primer, morali da prestanu sa radom.

Imajući u vidu da *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* odražava nasleđene razlike iz prošlosti u načinu finansiranja medija u vlasništvu nacionalnih saveta, novi *Zakon o javnom informisanju i medijima* produžava nejednake uslove nacionalnih manjina u ostvarivanju prava na informisanje na maternjem jeziku. Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina stoga je u pravu kada od Ministarstva kulture i informisanja zahteva da „ustanovi pravni okvir za finansiranje“ medija čiji su osnivači nacionalni saveti. Međutim, umesto da traži alternativna rešenja koja bi omogućila profesionalnu autonomiju ovih medija, Koordinacija od države zahteva da poveća broj medija koje će finansirati država, te da se u postojeći sistem subvencionisanja uključe još bar po jedan štampani medij kojim upravljaju saveti Albanaca, Bošnjaka, Bugara, Vlaha, Čeha i Slovenaca.

Analiza položaja medija čiji su vlasnici nacionalni saveti ukazuje na brojne negativne aspekte u pogledu odnosa sa osnivačima.¹³ Saveti nacionalnih manjina imaju sva prava, a nimalo obaveza prema medijima čiji su vlasnici. Oni nikome ne polažu računa za trošenje budžetskih sredstava niti za kvalitet i razvoj manjinskih medija. Nisu uspeali da reše nijedan od hroničnih problema ovih medija – slabe tehničke i tehnološke uslove rada, nizak nivo obrazovanja i profesionalizma novinara, malu raznovrsnost sadržaja i nedostatak istraživačkog novinarstva, visoku starosnu dob novinara i nisku motivaciju novinara.¹⁴ I najvažnije, pod upravom manjinskih saveta, umesto da budu sredstva informisanja manjina, ovi mediji postali su sredstva za ostvarivanje političkih ciljeva saveta manjina.

13 Serenčeš, Ž., 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi', *Vojvođanski mediji- politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*, NDNV, Novi Sad, 2010, str. 7-29.

14 Dubravka Valić Nedeljković. *Mediji nacionalnih manjina u Srbiji/Vojvodini -privatizacija-* (str 5-6), Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/NNS3/documents/sr/1/sr.pdf>, Pristupljeno 29. maja 2015.

3 ZAKLJUČCI

Zakon o javnom informisanju i medijima nalaže ukidanje državnog vlasništva u medijima i prestanak davanja budžetskih subvencije medijskim preduzećima. Svim privatizovanim medijima će biti podjednako dostupna državna pomoć u cilju ostvarivanja javnog interesa. Ipak, medijska politika nije dosledna u pogledu medija na manjinskim jezicima. Ona je podlegla pritiscima lidera zajednica nacionalnih manjina koji i dalje stoje iza ideje da su indirektno državno vlasništvo i direktno finansiranje iz bužeta najbolje rešenje za položaj medija na jezicima manjina. Osnovna svrha *Zakona o javnom informisanju i medijima* – onemogućavanje političkog uticaja na medije i zaustavljanje trošenja javnih fondova u cilju realizacije političkih interesa – je tako u potpunosti anulirana u ovom delu medijskog sektora.

Protiveći se privatizaciji, mediji na jezicima manjina u vlasništvu lokalnih samouprava zahtevaju da budu tretirani na isti način kao i mediji koji su u vlasništvu nacionalnih saveta, tj. da budu finansirani obimnim državnim subvencijama umesto da budu prepušteni nesigurnostima tržišta. Uprkos veoma dugom periodu pripreme medijskih zakona (od 2011. do 2014. godine), novi zakonski okvir nije uspeo da razvije sistemsko rešenje za pružanje stručnih, kvalitetnih i relevantnih informacija građanima koji pripadaju nacionalnim manjinama. Manjinskim medijima koji su u procesu privatizacije potrebne su dodatne podsticajne mere koje će osigurati njihov opstanak i zaštićeni položaj, pored onih koje propisuje *Zakon o javnom informisanju i medijima*. Medijima u vlasništvu saveta nacionalnih manjina potrebno je uvođenje mehanizma koji bi onemogućio političko mešanje u njihov svakodnevni rad, a ovu potrebu medijska politika ni na koji način ne dotiče.

Osim toga, novi medijski zakoni ne preciziraju način na koji republički javni servis RTS treba da zadovolji potrebe onih nacionalnih manjina koje nisu obuhvaćene programima koje emituje pokrajinski javni servis RTV. *Zakon o javnim medijskim servisima* iz 2014. godine koji je zamenio prethodni *Zakon o radiodifuziji* (iz 2002. godine), samo ponavlja obaveze javnih servisa u ovoj oblasti. Nabranjanje ovih obaveza u prethodnom zakonu ipak nije sprečilo RTS da ih svih proteklih godina ignoriše i da obezbedi program samo na romskom jeziku. Implementacija novih zakona nije donela nikakve promene u programu RTS-a, što se u ovoj medijskoj kući opravdava nedostatkom finansijskih sredstava.

Široko protivljenje privatizaciji medija na manjinskim jezicima u manjinskim zajednicama stoga treba videti samo kao odraz dubljih problema u regulaciji položaja nacionalnih manjina. Srbija nema strateški dokument o zaštiti prava nacionalnih manjina. *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* se revidira već dugi niz godina, međutim novi nacrt ovog zakona još nije dovršen. Zakonski okvir koji uređuje kolektivna prava nacionalnih manjina nije usaglašen

sa drugim zakonima i međunarodnim dokumentima. U takvom kontekstu ne iznenađuje da prava manjina u oblasti komunikacije nisu razrađena niti su formulisana rešenja za razvoj ovih prava bez diskriminacije među manjinama.

U momentu pisanja ovog izveštaja, nakon što su republičke vlasti donele odluku da produže rok za privatizaciju od 1. jula do 31. oktobra 2015. godine, nije jasno na koji način će se ostvarivati privatizacija medija u vlasništvu lokalnih samouprava. Opstrukcija ovog procesa od strane lokalnih vlasti i medija, zajedno sa snažnom kampanjom protiv privatizacije koju vode saveti nacionalnih manjina, pokazala se dovoljno uspešnom jer je Ministarstvo kulture i informisanja pre odluke o produženju privatizacionog roka mesecima uporno tvrdilo da produžetka neće biti.

4 PREPORUKE

1. Ukoliko se nastavi proces privatizacije medija, Ministarstvo kulture i informisanja u međuvremenu treba da obezbedi primenu zakonskog rešenja za medije koji zbog nedostatka zainteresovanih kupaca neće ući u proces prodaje, a koje predviđa da se vlasništvo nad njima bez nadoknade prevede na zaposlene u datom mediju, prevazilazeći ograničenja vladine uredbe kojom se ovo pravo limitira samo na deo zaposlenih u medijima. Novinarsko vlasništvo medija na manjinskim jezicima može da bude pogodan oblik vlasništva za nezavisnost ovih medija od interesa nekih drugih vlasnika, kao što su privatni preduzetnici ili nacionalni saveti koji imaju sopstvene prioritete. Ono bi pomoglo da se poveća pluralizam medija na manjinskim jezicima i da se manjinskim zajednicama pruže raznovrsna mišljenja o relevantnim događajima.
2. Vlada treba da obezbedi dodatnu finansijsku podršku za privatizovane medije na manjinskim jezicima, kao što su poreske olakšice, kako bi se popravio njihov težak položaj na tržištu zbog ograničene veličine potencijalne publike.
3. Nacionalni saveti nacionalnih manjina treba da podrže medije na jezicima manjina sredstvima iz sopstvenih prihoda i obezbede im logističku potporu.
4. Treba sačiniti novi nacrt *Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina*, uz široko učešće svih zainteresovanih strana. Ovaj zakon treba da obezbedi osnovu za jednake uslove razvoja prava nacionalnih manjina i detaljno opiše prava i obaveze nacionalnih saveta prema medijima čiji su osnivači i vlasnici. Nacionalni saveti treba da budu odgovorni za trošenje javnih sredstava za rad medija na manjinskim jezicima. Odnosi između nacionalnih saveta i zaposlenih u ovim medijima treba da budu uređeni na način koji sprečava uplitanje u novinarsku autonomiju.
5. Čim se ukine finansiranje javnog servisa RTS-a iz državnog budžeta i počne primena finansiranja putem takse, početkom 2016. godine, kako to predviđa *Zakon o javnim medijskim servisima*, uprava RTS-a treba da uvede programe za manjine koje ne uslužuje pokrajinski javni servis RTV. Regulatorno telo treba da sankcioniše odgovornost RTS-a za ispunjavane mandata javnog servisa, koji uključuje emitovanje programa na jezicima manjina.

LITERATURA

- Cvejić, B., "Kašnjenje košta državu bar 100 miliona", *Danas*, 24 June 2015, str. 6.
- Fond za otvoreno društvo, *Informisanje na jezicima nacionalnih manjina*, Beograd, 2007. Dostupno na: http://www.fosserbia.org/view_file.php?file_id=328. Pristupljeno 30. aprila 2015.
- Marko, D., Nikolić, J. i Šinković, N. R., 'Analiza medija na jezicima manjina u Srbiji: Afirmativno i nekritički o sebi, malo o drugima', U: *Manjine i mediji na Zapadnom Balkanu*, Sarajevo, 2012, str. 326–397. Dostupno na: <http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?id=505&n=manjine%20i%20mediji%20na%20zapadnom%20balkanu>. Pristupljeno 29. maja 2015.
- Magyar Nemzeti Tanács (2011). *Vajdasági magyar médiastatégia (Medijska strategija za medije na mađarskom jeziku u Vojvodini)*: 2011-2016. Szabadka/Subotica, 2011. Dostupno na: http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_media_startegia.pdf. Pristupljeno 25. juna 2015.
- Otvoreno pismo Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina Republike Srbije Ministru kulture i informisanja Ivanu Tasovcu, Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=3815>, Pristupljeno 1. jula 2015.
- Serenčeš, Ž., 'Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi', U: *Vojvođanski mediji- politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*, NDNV, Novi Sad, 2010, str. 7-29.
- Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija, *Službeni glasnik Republike Srbije*, 05 110-3345/2015, Dostupno na: <http://www.slglasnik.info/sr/30-27-03-2015/28583-uredba-o-prenosu-kapitala-bez-naknade-zaposlenima-kod-izdavaca-medija.html>. Pristupljeno 1. jula 2015.
- Valić Nedeljković, D. (ur.), *Mediji o svakodnevi*, Novosadska novinarska škola, Novi Sad, 2008.
- Valić Nedeljković, D., "Krizna štampe na jezicima nacionalnih manjina zapadnog Balkana – kulturološke konsekvence", *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva* 16 (6), 2013, str. 297–317.
- Valić Nedeljković, D., 'What are national minority media?', U: *Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization*, Media-plan Institute, Sarajevo, 2013, str. 45-61.
- Valić Nedeljković, D., *Mediji nacionalnih manjina u Srbiji/Vojvodini -privatizacija-*. Dostupno na: <http://www.novinarska-skola.org.rs/nns3/documents/sr/1/sr.pdf>. Pristupljeno 29. maja 2015.
- 'Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina', *Službeni glasnik Republike Srbije*, No. 72/2009, 20/2014 - odluka usi 55/2014.
- 'Zakon o javnom informisanju i medijima', *Službeni glasnik RS*, No. 83/2014.
- 'Zakon o javnim medijskim servisima', *Službeni glasnik RS*, No. 83/2014.
- 'Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina', *Službeni list SRJ*, No. 11/2002.

LISTA INTERVJUA

Saša Mirković, Državni sekretar u
Ministarstvu kulture i informisanja, 6. maj
2015.

Dragan Traparić, predstavnik Pokrajinskog
sekretarijata za kulturu i javno
informisanje, 19. mart 2015.

Ivan Paligorić, predstavnik Agencije za
privatizaciju, 6. maj 2015.

Ana Makanova Tomanova, predsednica
Koordinacije nacionalnih saveta
nacionalnih manjina i predsednica
Nacionalnog saveta slovačke nacionalne
manjine, 15. maj 2015.

Ana Jaškova, predsednica Odbora za
informisanje Nacionalnog saveta
slovačke nacionalne manjine, 5. april
2015.

Olgica Veličkov, predsednica Odbora za
informisanje Nacionalnog saveta
bugarske nacionalne manjine, 6. maj
2015.

Slaviša Milanov, predstavnik RTV Caribrod, 5.
maj 2015.

Nedim Sejdinović, Predsednik izvršnog
odбора Nezavisnog društva novinara
Vojvodine (NDNV), 21. april 2015.

32 53

SADRŽAJ

AUTORKE IZVEŠTAJA:

JOVANKA MATIĆ stekla je zvanje doktora nauka u oblasti komunikologije na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Angažovana je kao istraživačica na Institutu društvenih nauka u Beogradu.

DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ stekla je zvanje doktora nauka u oblasti lingvistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Redovna je profesorka na odseku za medijske studije na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Novom Sadu i predsednica Upravnog odbora Novosadske novinarske škole.

MONITORING PRIMENE NOVIH
MEDJUSKIH ZAKONA U SRBIJI

ZNAČAJ MEDIJSKOG INTEGRITETA
2015 IZVEŠTAJI MONITORINGA

PRIVATIZACIJA MEDIJA NA JEZICIMA MANJINA - ŠANSA ILI PRETNJA

DIJAHRONA I SINHRONA PERSPEKTIVA¹

DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ

1 UVODNA RAZMATRANJA

Informisanje ma maternjem jeziku danas se smatra osnovnim ljudskim pravom i socijalnim kapitalom (Beaudoin 2009) svake zajednice. Definisano je ne samo u dokumentima koji se tiču zaštite manjina kao što su *Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina* (1998), *Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima* (1992), *Okvirna konvencija o zaštiti nacionalnih manjina* (1998), *Deklaracija o kulturnom diverzitetu*, UNESKO (2001); već i u opštim dokumentima poput *Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda*, (Rim 1950) i *Deklaracije o slobodi izražavanja i informisanja* (1982). Ono što je izostalo u svim navedenim dokumentima i lokalnim zakonodavstvima je pitanje koje se odnosi na to šta se u suštini može, u najužem smislu, smatrati medijem nacionalnih manjina, kao i medijem na maternjem jeziku? Shodno tome koju vrstu medija bi trebalo štiti i na koje načine da bi se ostvarila prava nacionalnih manjina na zadovoljavanje komunikativnih potreba na maternjem jeziku².

-
- 1 Rad je nastao u okviru projekta *Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene* Filozofskog Fakulteta u Novom Sadu koji Odsek za medijske studije realizuje od 2010. do 2014. Projekat finansira Republičko ministarstvo prosvete i nauke; kao i u okviru međunarodnog projekta *Medijska observatorija* (South East European Media Observatory) koji za Srbiju realizuje Novosadska novinarska škola a finansira Evropska komisija (2012-2016). Rad je prezentovan na Sedmoj međunarodnoj konferenciji "Mostovi Medijskog obrazovanja" 22. i 23. maja 2015. godine i biće objavljen u zborniku "Digitalne medijske tehnologije i društveno-obrazovne promene 5." izdavač, Filozofski fakultet Novi Sad.
 - 2 Opširnije u: Valić Nedeljković, Dubravka. (2013). *What are national minority media? Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization*. Sarajevo Media-plan Institute. 45-61.
-

Vlasnička transformacija od državocentričnih ka tržišnocentričnim medijima započeta još 2002. ni do danas nije završena, niti je na odgovarajući način rešeno pitanje vlasništva, stabilnog finansiranja i nezavisnosti ovih medija od manjinskih političkih i ekonomskih elita.

2 CILJ

Cilj rada je da se uoče osnovni trendovi u dva kruga privatizacije (2002-2008. i 2015) medija u Srbiji sa fokusom na one na jezicima nacionalnih manjina.

3 METOD

Osnovne metode su deskriptivna i analitička. Tehnika na osnovu koje su prikupljeni terenski podaci je dubinski intervju.

4 DIJAHRONA PERSPEKTIVA

4.1 PRVI KRUG PRIVATIZACIJE: NEREŠENI PROBLEMI

Izlazak države iz medijskog vlasništva u Srbiji definisan je još u prvom iz paketa medijskih zakona koji je donesen vrlo brzo nakon promena vlasti i pada Miloševićevog režima - *Zakonu o radiodifuziji* 2002, zatim je i *Zakon o javnom informisanju i medijima* (2003) u tome bio jasan. Nasuprot njima *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* (2002) u isto vreme utvrđuje u članu 17. da će država „u programima radija i televizije javnog servisa obezbediti informativne, kulturne i obrazovne sadržaje na jeziku nacionalne manjine, a može da osniva i posebne radio i televizijske stanice koje bi emitovale programe na jezicima nacionalnih manjina“. Nakon toga u zakonima donesenim 2007, u vreme kada je privatizacija već trebalo da bude završena, kao što su *Zakon o glavnom gradu* (2007) i *Zakon o Lokalnoj samoupravi* (2007) ostavljena je mogućnost da država ima u posedu medije. Zakonska neusaglašenost postavila je dodatne nedoumice oko neophodnosti promene vlasništva u medijima koje je osnovala i koje poseduje država. *Pravilnik o privatizaciji elektronskih medija* donesen je tek 2005. a po *Zakonu o radiodifuziji* (2002) krajnji rok utvrđen za ovaj posao bio je 31.12.2007, a po *Zakonu o javnom informisanju* (2003) predviđen je za 2005.

Štampa na jezicima manjina je u dogovorenom roku (2005) promenila vlasništvo na osnovu dva modela:

prvi, Autonomna pokrajina Vojvodina je svoja osnivačka i vlasnička prava nad sedam tradicionalnih novinsko-izdavačkih kuća (kao što su Mađar So,

Hlas Ludu, Ruske Slovo, Libertatea), koje su bile stožer kulturnog identita vojvođanskih manjina, 2004. godine prenela na nacionalne savete i time rešila deo problema.

Drugi model se odnosi na svu ostalu štampu, među kojom su bile i lokalne višezjezične novine, koja se privatizovala po *Zakonu o privatizaciji* (2001). Tu je bilo problema, pre svih to što je kontroverzni konzorcijum (Vojvodina info³) iza kojeg su stajale, u poslovnom i političkom smislu, stranke desnog centra otkupio sve tiražne novine, po za to vreme, visokim cenama. Ideja je bila da ih objedine u mrežu i pokriju celu Vojvodinu. Vrlo brzo nakon privatizacije došlo je do nesporazuma oko uređivačkih politika između vlasnika i novinara. Redakcije i uredništva su menjane, novinari su izlazili iz starih redakcija i osnivali sopstvene medije sa sličnim imenom (Kikindske i Kikindske novine; Zrenjanin i Zrenjaninske novine; Subotičke i Subotičke novine) koje su se jedva održavale na tržištu uz štedru pomoć donatora (Serenčeš 2010), dok ih je bilo na ovim prostorima. Neki štampani mediji su preprodavani i po nekoliko puta (Subotičke novine). Ukupno u zakonskom roku privatizovano je prema podacima Pokrajinskog sekretarijata za informacije PIV Vojvodine 14 štampanih medija od kojih je 10 imalo i stranice na jezicima manjina; jedan nije privatizovan; 5 (3 sa stranicama na jezicima manjina) su ugašeni. Privatizacija štampe je time završena, iako do danas traju nerešeni problemi nastali ovim privatizacionim procesom⁴.

Za lokalne elektronske medije proces je trajao do 2007. godine sa promenljivim rezultatima, više lošim, nego pozitivnim. Obnovljen je tek sada po novom *Zakonu o elektronskim medijima* (2014).

Rok za završetak privatizacije je 31. 10. 2015. Do završetka ovog teksta zabeleženo je mnogo kontroverzi, administrativnih nedoumica i tromosti lokalne administracije.

Predistorija privatizacije elektronskih medija je još kompleksnija od procesa transformacije vlasništva u štampi. Naime, iako je *Zakon o radodifuziji* usvojen još 2002. paralelno sa ovim procesom dodeljivane su i frekvencije. Republička radiodifuzna agencija (RRA)⁵, konkursno je dodeljivala frekvencije medijima koji su ispunjavali, kako programske, tako i tehničko-tehnološke uslove, a RATEL je izdavao konačne dozvole za emitovanje. Neki mediji su ušli u privatizacioni proces čekajući dozvole i to je dodatno iskomplikovalo situaciju, jer su

-
- 3 Dušan Stupar, biznismen iz Beograda, Nenad Rončević, preduzetnik iz Novog Sada, Srđan Vučurević, vlasnik nekadašnjeg novosadskog Radija IN, Predrag Mališanović i Miodrag Nikić, vlasnik novosadskog „Građanskog lista“.
 - 4 Opširnije u: Žužana Serenčeš i Siniša Isakov (2010). *Vojvođanski mediji- politički kompromis ili profesionalno izveštavanje*.
 - 5 Valić Nedeljковиć, Dubravka (2013). Kriza štampe na jezicima nacionalnih manjina zapadnog Balkana – kulturološke konsekvence. *Medijski dijalozi*. Valić Nedeljковиć Dubravka (2013). What are national minority media?. U: *Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization*.
-

privatizovani, a na kraju nisu dobili frekvenciju. Istovremeno nije bilo dovoljno političke volje da se omogući samim novinarima da otkupe svoje medije.

Medije su privatizovali oni kojima osnovni motiv nije bio ostvarivanje javnog interesa već da jeftinom kupovinom dođu do dobrog poslovnog prostora, odnosno do uticajnih sredstava javnog informisanja, jer su iza kupaca često stajale političke stranke, koje po zakonu nisu mogle biti osnivači i vlasnici medija.

Rezultat ovog važnog posla, loše i netransparentno obavljenog, je da su mnogi ugovori zbog neispunjenih obaveza poništeni a mediji su pripali Aukcijskom fondu. Posebno su bili ugroženi mediji na jezicima manjina, tako da je na inicijativu različitih političkih aktera, naročito onih iz Vojvodine, Vlada Srbije 27.12.2007. donela zaključak na osnovu člana 25a *Zakona o privatizaciji* o privremenom zaustavljanju na 180 dana procesa privatizacije medija na jezicima manjina, koji je posle primenjen na sve, bez obzira na jezik na kojem se program emituje. Ovaj rok je nekoliko puta pomeran, a privatizacija je zaustavljena praktično do početka 2015.

“Odluka Vlade je, u stvari, poslužila kao alibi za zaustavljanje procesa privatizacije u mnogim opštinama koje su se pozvale na tradiciju emitovanja programa na jezicima manjina ili su ih njihova javna preduzeća brzopotezno uvela” (NUNS: Indikator 7)⁶.

Ostao je neprivatizovan 21 opštinski elektronski medij od kojih je 17 emitovalo program samo na nekom, ili nekim, od manjinskih jezika. Posebno komplikovani slučajevi su višejezični mediji i mediji na bugarskom jeziku kojima preči potpuno gašenje.

Neke lokalne samouprave su bile potpuno indiferentne prema privatizaciji medija čiji su osnivači. Nasuprot njima, neke su bile veoma angažovane da sačuvaju svoj lokalni medij⁷.

Istovremeno neki lokalni radiji na srpskom jeziku su u ovom rešenju videli šansu da ne budu privatizovani pa su uveli kratke vesti na romskom kako bi bili svrstani u kategoriju višejezičnih i time izbegli vlasničku transformaciju. To je bilo moguće stoga što nikada nije jasno definisano, niti u međunarodnim dokumentima, niti u domaćem zakonodavstvu, šta se može smatrati medijem na jezicima manjina, koji bi onda podlegali, na osnovu principa afirmativne akcije, posebnoj državnoj i društvenoj zaštiti (Valić Nedeljković 2013: 45-61).

“U manjinskim zajednicama, danas je državno vlasništvo široko prihvaćeno kao najbolje rešenje njihovog statusa. Od 50 anketiranih pripadnika manjinskih zajednica angažovanih u manjinskim institucijama, 56% smatra da je najvažnije dostignuće

6 <http://www.nuns.rs/codex/Mediji-u-demokratiji/Sloboda-izbora-jezika-komunikacije.html>

7 Prednjači Subotica čiji Radio Subotica emituje vrlo ugledan program na tri jezika i grad Kragujevac čiji je TV Kragujevac najpoznatiji lokalni televizijski emiter na srpskom i romskom

sadašnjih zakonskih rešenja to što je obezbeđena održivost manjinskih medija” (NUNS: Indikator 7)⁸.

5 SINHRONA PERSPEKTIVA

5.1 DRUGI KRUG PRIVATIZACIJE: STRAHOVI I NADE

Prema zvaničnim informacijama iz Agencije za privatizaciju⁹, u Srbiji je 2015.u procesu privatizacije ukupno 74 medija.

5.1.1 ZAGOVORNICI PRIVATIZACIJE

Za privatizaciju preostalih medija iz prvog kruga (16%) najviše su se zalagala udruženja novinara (NDNV, NUNS, UNS, DNV) i druge medijske asocijacije (ANEM, Lokal pres), vlasnici privatnih medija i nadležno ministarstvo.

Nedim Sejdimović, predsednik izvršnog odbora NDNV udruženja, koje se oduvek zalagalo za privatizaciju medija, smatra da promena vlasništva neće ugroziti medije na jezicima manjina.

“U zakonu je informisanje na jezicima nacionalnih manjina prepoznato kao javni interes, s obzirom da se novac dodeljuje u skladu sa javnim interesom praktično je obaveza svih nivoa vlasti da finansiraju informisanje na jezicima nacionalnih manjina, ali istovremeno, ono što ja smatram dobrim rešenjem, mediji kojima su osnivači nacionalni saveti tj. kojima su osnivači bilo kakve javne ustanove nemaju pravo učešća na tom konkursu. Na taj način će se razvijati pluralizam na jezicima nacionalnih manjina i nećemo imati jednu medijsku sliku na pojedinim jezicima koja će imati samo jednog vlasnika nego će biti i privatnih medija koji će iskoristiti tu mogućnost¹⁰.”

5.1.2 PROTIVNICI PRIVATIZACIJE

Protiv privatizacije bili su nacionalni saveti manjina koji su višekratno upozoravali na to da neselektivna primena promene vlasništva može dovesti do gašenja ovih medija. Prepustiti ih isključivo tržišnom finansiranju neće dovesti do njihove veće samostalnosti zbog ekonomske nesamoodrživosti.

8 <http://www.nuns.rs/codex/Mediji-u-demokratiji/Sloboda-izbora-jezika-komunikacije.html> (5.04.2015).

9 Ivan Paligorić, predstavnik Agencije za privatizaciju, intervju vođen 6.maja 2015.

10 Intervju vođen 21. aprila 2015.

Pokazalo se da ni projektno ni reklamno finansiranje ne obezbeđuje dugoročni opstanak. Reklamne agencije nisu zainteresovane za vreme i prostor u medijima na jezicima manjina jer je nedovoljno velika ciljna grupa koju okupljaju. Istovremeno reklamne agencije računaju na proces asimilacije, to jest da će zainteresovani i iz ove ciljne grupe pratiti oglašavanje u nacionalnim medijima. Takva poslovna politika doprinosi dodatnoj marginalizaciji manjina (Sinclair 2009: 178-179).

Koordinacija nacionalnih saveta nacionalnih manjina uputila je 19.05.2015. ministru za kulturu i informisanje Ivanu Tasovcu otvoreno pismo u kojem traže hitno rešavanje pitanja informisanja na jezicima manjina. Koordinacija traži promenu *Zakona o javnom informisanju* (2014) i *Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* (2009) kako bi se iz privatizacionog procesa izuzeli lokalni i regionalni mediji na jezicima manjina, obezbedilo stabilno finansiranje medija čiji su osnivači nacionalni saveti, kao i da se utvrde sankcije ukoliko se lokalni mediji i javni servisi ne pridržavaju obaveze informisanja na jezicima manjina¹¹. Prema rečima predsednice Koordinacije saveta nacionalnih manjina Ane Tomanove-Makanove¹², ministar Tasovac je objasnio da je uloga javnog servisa Vojvodine (RTV) da informiše na jezicima manjina i da su time zadovoljene sve zakonom utvrđene obaveze iz oblasti zaštite manjinskih prava u sferi javnog informisanja. To jeste jedan od ciljeva i zadataka pokrajinskog javnog servisa (emituje programe na 10 jezika), ali bez obzira na digitalizaciju, koja pruža još više mogućnosti za širenje programa na jezicima manjina, ipak i tu postoje ograničenja. Što je još značajnije drugačije je formatiran RTV od lokalnih i regionalnih emitera, posebno onih jednojezičnih.

Istovremeno valja istaći da dosadašnja praksa, po kojoj u Vojvodini od 2004. a u Srbiji od 2009. nacionalni saveti finansiraju medije na maternjem jeziku nije se pokazala kao najbolje rešenje.

Prema *Zakonu o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* (2009) njihova nadležnost u oblasti javnog informisanja na maternjem jeziku odnosi se i na kadrovsku politiku u medijima čiji su osnivači a time je otvorena i mogućnost neograničenog uticaja. Istovremeno nije potpuno definisan odgovarajući mehanizam po kojem su nacionalni saveti nekom telu odgovorni za način na koji su programski kreirali budžet¹³ i kako se odnose prema medijima čiji su osnivači, vlasnici i finansijeri u najvećoj meri.

Mediji u vlasništvu lokalnih samouprava, posebno oni višejezični, su delimično bili ipak u nezavisnijem položaju od onih čiji su osnivači mnogi nacionalni saveti. U novim uslovima postoji opravdana bojazan najpre da ih niko neće kupiti, ili da će ih privatizovati nacionalni savet na dva moguća načina: eksplicitan (po zakonu o nadležnostima ima pravo da osniva medije pa

11 <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=3815> (pregledano maj 2015).

12 Intervju obavljen za potrebe ovog istraživanja 15. maja 2015.

13 Finansijski izveštaj podnose nadležnim organima i donatorima.

ih tako može i otkupiti ako ima sredstava), ili implicitan (osobe bliske političkim i verskim elitama manjina da postanu vlasnici¹⁴).

5.1.3

ANGAŽOVANA JAVNOST

Predstavnici zabrinute javne sfere kao na primer ombudsman Srbije, političke partije, predstavnici međunarodnih tela i organizacija, kao i nevladin sektor su isticali da se posebna pažnja mora posvetiti medijima na jezicima manjina. Tako je kancelarija ombudsmana za Srbiju upozorila još u februaru 2015.

“da se na vreme planiraju aktivnosti i primene svi mehanizmi kontrole u cilju dosledne primene medijskih zakona, jer oni pružaju garancije kontinuitetu u proizvodnji medijskih sadržaja na jezicima nacionalnih manjina.”¹⁵

Stranke su u privatizaciji medija na jezicima manjina videle šansu za političku promociju. Tako na primer, prema izveštaju agencije Beta od 09. 07. 2015. Demokratska stranka (DS),

“insistira da se iz privatizacije izuzmu mediji na jezicima nacionalnih manjina (...) DS podržava princip privatizacije medija, ali da iznad tog principa mora da bude princip nacionalnih manjina”.

Predstavnici različitih tela međunarodne zajednice povodom privatizacije medija na jezicima manjina, upozoravali su na mnogim skupovima (u poslednjih nekoliko godina) na značaj održivosti ovih medija. Tako je na primer na Drugoj regionalnoj konferenciji o medijima na jezicima nacionalnih manjina šef političkog odeljenja Delegacije EU u Srbiji Luka Bjankoni (Luca Bianconi) između ostalog istakao da su:

“Programi na manjinskim jezicima (su) po svojoj prirodi od javnog značaja i njihovo finansiranje iz javnih izvora je neophodnost, ali istovremeno ga treba uskladiti s propisima o državnoj pomoći koji su na snazi u EU, (...) deo rešenja problema finansija u manjinskim medijima leži i u projektnom finansiranju, što je ekonomski održivije

14 Regionalnu RTV Novi Pazar je nameravao da kupi Muhamed Zukorlić, brat muftije Muamera Zukorlića, radnik obezbeđenja u Islamskoj zajednici u Novom Pazaru čija mesečna plata je između 120 i 150 evra. Početna aukcijska vrednost regionalne RTV Novi Pazar je bila 90000 evra. Da je ova privatizacija uspeła, politički veoma aktivan muftija Zukorlić bi kontrolisao celo medijsko tržište u Sandžaku (već poseduje i štampane i elektronske medije). Nakon nekoliko odlaganja aukcije, političkih i drugih pritisaka, javno preduzeće regionalnu RTV Novi Pazar je 14.08.2015. kupio konzorcijum na čijem čelu je direktor tog medija Denis Mavrić (izvori: „Danas“ 15-16.08.2015;str 7 „Prodata RTV Novi Pazar: Brat muftije Zukorlića odustao od kupovine“ S.N. i „NIN“ 13.08.2015: str 7 „Odložena prodaja RTV Novi Pazar: Nema za alimentaciju ima za televiziju“ T.N.Đ.).

15 Okrugli sto održan 24. februara 2015. u Beogradu „Ostvarivanje prava nacionalnih manjina u oblasti obaveštavanja“. http://www.pravamanjina.rs/index.php/sr_YU/aktivnosti/627-informisanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina-je-javni-interes (pregledano u martu 2015).

nego pokrivanje tekućih troškova cele radio i TV stanice ili štampe iz državnog budžeta” (EURAKTIV)¹⁶.

Mada valja podsetiti da sva međunarodna dokumenta iz oblasti informisanja na maternjem jeziku u okviru zaštite prava manjina veoma fleksibilno definišu obaveze države. To znači da se obim zaštite stavlja u kontekst mogućnosti države, a ne komunikativnih aspiracija manjina. Takođe i da se aksiom da jednom stečena prava ne mogu biti redukovana ne odnosi na broj medija na jeziku manjina, već samo na javno informisanje kao takvo.

5.1.4

ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

Nevladin sektor se posebno angažovao. Navedimo samo da je udruženje građana Novosadska novinarska škola u svojim istraživanjima, ali i aktivističkim projektima, kako lokalnim tako i regionalnim i međunarodnim, još od 1997. godine upozoravala na neophodnost posebne zaštite informisanja na maternjem jeziku i potrebe zaštite medija manjina.¹⁷

5.1.5

NEZAVISNI MEDIJSKI EKSPERTI

Kao i u društvu, tako i među medijskim istraživačima i ekspertima za medijsko zakonodavstvo i medijsku politiku, postoje različita mišljenja kako ona da svi mediji moraju u najskorije vreme (do 31. oktobra 2015) promeniti vlasnika do onih opreznijih koji su više za selektivnu primenu procesa privatizacije u kontekstu vrste i misije medija, odnosno njegove uloge u ostvarivanju ljudskih prava i raskoraka između potrebe zadovoljavanja javnog interesa i mogućnosti tržišne samoodrživosti.

Iako se čini da je u medijskoj sferi konačno postignut opšti konsenzus o neophodnosti izlaska države iz medijskog vlasništva, ipak i dalje postoje skeptici koji argumentovano upozoravaju na to da će na kraju procesa medijski diverzitet, veoma skroman u Srbiji, biti još opustošeniji.

6

ZAKLJUČAK

Razvlašćenje države, u medijskoj sferi, definisano još pre 13 godina, nudi nanovo šansu medijima da postanu nezavisniji od političkih i ekonomskih centara moći. Takođe to je šansa da steknu veći integritet i ponude građanima

¹⁶ <http://energyobserver.com/vesti.php?lang=1&ID=41762> Pregledano 5.04.2015.

¹⁷ Sve publikacije dostupne na sajtu www.novinarska-skola.org.rs

novu perspektivu na sadržaje koji će ostvarivati njihove složene komunikativne potrebe u postranzicionom društvu opterećenom svim vidovima krize.

Istovremeno proces privatizacije je i pretnja, zasnovana na iskustvima prvog kruga privatizacije (2002-2007) da će mediji na jezicima manjina biti prodati budzašto i polako ugašeni u prvih pet godina u okviru kojih, po zakonu, moraju zadržati prethodnu programsku strukturu.

Prema raspoloživim informacijama mali broj novinara tih medija u uslovima nedovoljno razvijenog i siromašnog medijskog tržišta u Srbiji je raspoložen da prihvati mogućnost ali i rizik za preuzimanje vlasničkih akcija i samostalno nastavi da upravlja medijem u kojem rade. Neki od njih imaju i zakonskih ograničenja da postanu vlasnici akcija medija u kojem su godinama radili.

U raspravama o izazovima i pretnjama, odnosno šansama i ograničenjima koje medijima na jezicima manjina donosi promena vlasništva, prepoznaju se jasno izdefinerirani zagovornici i protivnici privatizacije, kao i oni koji sa ekspertske distance, kao kritička javnost, posmatraju čitav proces.

Najmanje je onih koji prepoznaju prednosti upravo završene digitalizacije (2015) koja može omogućiti veći prostor za informisanje na jezicima nacionalnih manjina pre svega u okviru javnih servisa, ali i regionalnih i lokalnih televizija. To se može dogoditi jedino ukoliko same manjinske zajednice, a ne isključivo njihove elite, koje ovu oblast shvataju kao područje političke aktivnosti, budu jasno i istinski opredeljene za opstanak informisanja na sopstvenom jeziku i tako ga učine samoodrživim u digitalnom kontekstu.

LITERATURA

- Beaudoin E. Christopher (2009). Exploring the Association Between News Use and Social Capital: Evidence of Variance by Ethnicity and Medium. *Communication Research* 2009 pp.36: 611-636.
- Cvejić, B. Kašnjenje košta državu bar 100 miliona. *Danas*, 24.06.2015: pp 6.
- EURAKTIV, EU traži jasna pravila za finansiranje medija. <http://energyobserver.com/vesti.php?lang=1&ID=41762> (pregledano 5.04.2015).
- Fond za otvoreno društvo (2007). Informisanje na jezicima nacionalnih manjina. Beograd, http://www.fosserbia.org/view_file.php?file_id=328 (pregledano april 2015)
- Nikolić, Marko, D., J., Šinković, N. R., (2012). Analiza medija na jezicima manjina u Srbiji: Afirmativno i nekritički o sebi, malo o drugima. Manjine i mediji na Zapadnom Balkanu, Sarajevo,. Dostupno na: <http://manjine.ba/wp-content/uploads/2013/02/FINALNI-izvestaj-Srbija-lect3.pdf>. (pregledano may 2015).
- NUNS Indikator 7: sloboda izbora jezika komunikacije. <http://www.nuns.rs/codex/Mediji-u-demokratiji/Sloboda-izbora-jezika-komunikacije.html> (pregledano 5.04.2015).
- Magyar Nemzeti Tanács (2011). Vajdasági magyar médiastatégia :2011-2016. http://www.mnt.org.rs/sites/default/files/attachments/vajdasagi_magyar_media_startegia.pdf (25.06.2015).
- Otvoreno pismo Koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina Republike Srbije Ministru kulture i informisanja Ivanu Tasovcu, <http://www.novinarska-skola.org.rs/sr/?p=3815>
- Serenčes, Žužana, (2010). Privatizacija medija u Vojvodini i postprivatizacioni procesi. Vojvođanski mediji-politički kompromis ili profesionalno izveštavanje. Novi Sad: NDN. 7-29.
- Sinclair, John (2009). Minorities, media, marketing and marginalization. *Global Media and Communication* 2009 5: 177-196.
- Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija, Regulation on the transfer of capital without compensation of employees published by the media, Službeni glasnik Republike Srbije, 05 110-3345/2015
- Valić Nedeljković, Dubravka.(2013).What are national minority media?Information in Minority Languages in the Western Balkans: Freedom, Access, Marginalization. Sarajevo Media-plan Institute. 45-61.
- Valić Nedeljković, Dubravka (2013). Kriza štampe na jezicima nacionalnih manjina zapadnog Balkana – kulturološke konsekvence. *Medijski dijalozi – časopis za istraživanje medija i društva*. br.16, vol. 6, 297-317.
- Valić Nedeljković, D. (ed) (2008).Mediji o svakodnevi.Novi Sad : Novosadska novinarska skola.
- Valić Nedeljković Dubravka (2010). Mediji nacionalnih manjina u Srbiji/ Vojvodini -privatizacija(5-6) <http://www.novinarska-skola.org.rs/NNS3/documents/sr/1/sr.pdf> (pregledano Maj 2015).

DOKUMENTI

- Zakon o radiodifuziji (2002). Službeni glasnik RS, br.42/2002, 97/2004, 76/2005, 62/2006, 85/2006, 86/2006 i 41/2009.
- Zakon o javnom informisanju (2003.) Službeni glasnik RS, br. 43/2003, 61/2005 i 71/2009
- Zakon o glavnom gradu. (2007). Službeni glasnik RS, br. 129/2007
- Zakon o Lokalnoj samoupravi (2007). Službeni glasnik RS, br. 129/2007
- Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina (2009). Službeni glasnik RS, br. 72/2009, 20/2014 - odluka US i 55/2014.
- Zakon o javnom informisanju i medijima(2014).Službeni glasnik RS, br. 83/2014.
- Zakon o javnim medijskim servisima(2014). Službeni glasnik RS, br. 83/2014.
- Zakon o elektronskim medijima (2014). Sl. glasnik RS, br. 83/2014.
- Zakon o privatizaciji (2001). Sl. glasnik RS, br. 38/2001, 18/2003 i 45/2005
- Uredba o prenosu kapitala bez naknade zaposlenima kod izdavača medija (2015). Službeni glasnik Republike Srbije, 05 110-3345/2015.
- Sva dokumenta Saveta Evrope dostupna su na http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/CM_en.asp
- Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim 1950. http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/archive/documentation/otherlanguages/Samrefugees/EVROPSKA%20KONVENCIJA%20ZA%20ZASTITU%20LJUDSKIH%20PRAVA_en.asp

LISTA INTERVJUISANIH

- Saša Mirković, državni sekretar za medije u Ministarstvu kulture i informisanja Republike Srbije
- Slovačke nacionalne manjine, 15. maj 2015.
- Dragan Traparić, predstavnik Sekretarijata za kulturu i javno informisanje APV, 19.mart, 2015.
- Ana Jaskova, predsednica odbora za informisanje Nacionalnog saveta slovačke nacionalne manjine, 5.april 2015.
- Ivan Paligorić, predstavnik Agencije za privatizaciju, 6 maj 2015.
- Olgica Veličkov, predsednica odbora za informisanje Nacionalnog saveta bugarske nacionalne manjine, 6.maj 2015.
- Ana Tomanova-Makanova, predsednica Koordinacije saveta nacionalnih manjina Republike Srbije i predsednica Saveta
- Nedim Sejdinović, Predsednik izvršnog odbora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), 21.april 2015.

AUTORKA IZVEŠTAJA:

- DUBRAVKA VALIĆ NEDELJKOVIĆ stekla je zvanje doktora nauka u oblasti lingvistike na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Redovna je profesorka na odseku za medijske studije na Filozofskom fakultetu, Univerziteta u Novom Sadu i predsednica Upravnog odbora Novosadske novinarske škole.

PRIVATIZACIJA VIŠEJEZIČNIH MEDIJA U SRBIJI 2015. GODINE – IZNEVERENA OČEKIVANJA

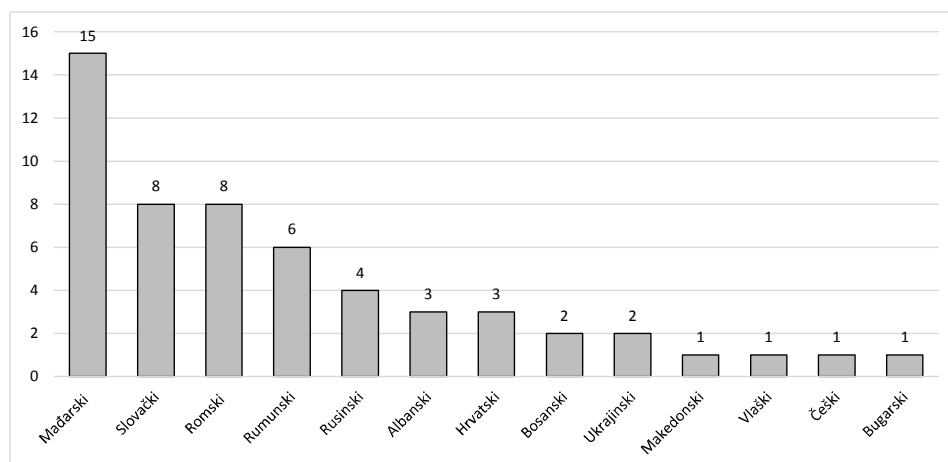
(09. NOVEMBAR 2015.)

STEFAN JANJIĆ

Iako je prema prvobitnom planu privatizacija medija trebalo da bude završena do 1. jula 2015, taj rok je zbog proceduralnih kašnjenja pomeren na 31. oktobar. Od ovog pravila izuzeta je jedino kompanija „Politika AD“, koja je za okončanje privatizacije dobila dodatnih godinu dana, na osnovu procene Vlade Srbije da je reč o preduzeću od strateškog značaja. Nakon 31. oktobra postupak prodaje kapitala je obustavljen, a u neprivatizovanim medijima trebalo bi da usledi prenos akcija zaposlenima bez naknade. Međutim, pojedini mediji u državnom vlasništvu nisu ni stekli mogućnost prenosa akcija, jer su svi zaposleni u tim medijima već iskoristili pravo na takozvane „besplatne akcije“. Od početka godine ugašeno je devet medija u državnom vlasništvu, među kojima su agencija Tanjug i Međunarodni radio Srbija, medijske kuće sa višedecenijskom tradicijom.

Od ukupno 76 medija za koje je bila predviđena privatizacija, 28 je emitovalo programske sadržaje na manjinskim jezicima. Prema podacima Agencije za privatizaciju, u tim medijima bilo je zaposleno 499 osoba. Do 31. oktobra ugovori o prodaji potpisani su u samo devet od pomenutih 28 medija, dok se za još četiri radijske i televizijske stanice očekuje sličan ishod. Bez novih vlasnika ostalo je 11 medija. U njima sledi proces prenosa akcija, ukoliko postoje zaposleni koji na takav transfer imaju pravo. U suprotnom, ovi mediji biće ugašeni, kao i tri radio stanice koje su izveštavale na jezicima manjina, a koje su nestale iz etra pre isteka roka za privatizaciju – Radio Leskovac, Radio Sombor i Radio Bačka. Slučaj Televizije Vranje treba u ovom kontekstu posmatrati zasebno, zbog sporne prirode procesa u kojem je deo akcija ostao u državnom vlasništvu, kao i zbog tužbe koju su radnici ove televizije pokrenuli pred Upravnim sudom u Beogradu protiv Agencije za privatizaciju.

Od 28 medija koji su emitovali sadržaje na manjinskim jezicima, 15 ih je imalo program na mađarskom, po osam na slovačkom i romskom, šest na rumunskom, četiri na rusinskom, po tri na albanskom i hrvatskom, po dva na bosanskom i ukrajinskom i po jedna na makedonskom, vlaškom, češkom i bugarskom jeziku.

GRAFIKON BR. 1: BROJ ELEKTRONSKIH MEDIJA SA PROGRAMOM NA MANJINSKIM JEZICIMA (PRE POČETKA PRIVATIZACIJE)

1 PRIVATIZOVANI MEDIJI

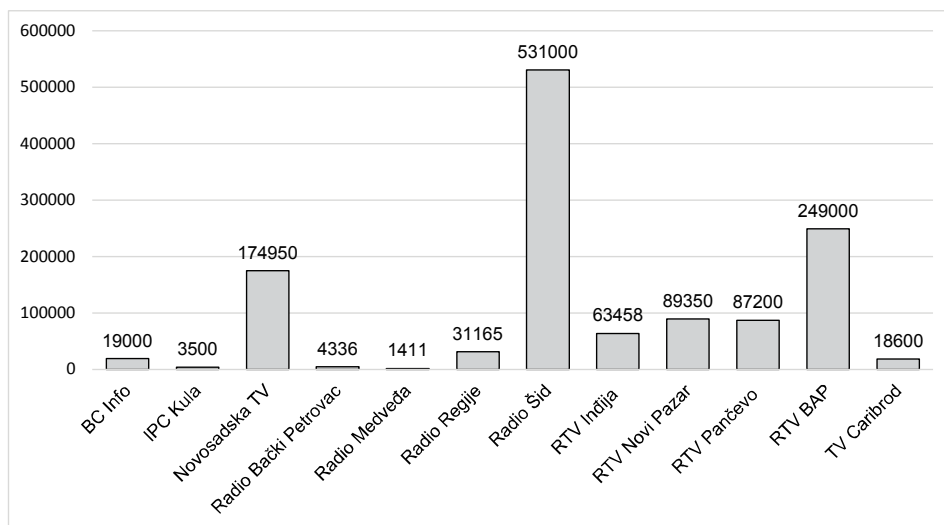
Do isteka zakonom određenog roka za privatizaciju zvanično je prodato devet višejezičnih medija, dok se za medija čeka potpisivanje ugovora sa novim vlasnicima. Najskuplji višejezični medij bio je Radio Šid, prodan mreži Kopernikus za 531.000 evra. Ista mreža otkupila je i IP „Novi put“ iz Jagodine, kao i Radio Rašku, a prema izveštaju Saveta za borbu protiv korupcije¹ iz februara 2015, ova kompanija dovodi se u vezu sa Srpskom naprednom strankom. U izveštaju se navodi da je SNS zakupio treći program TV Kopernikus tokom predizborne kampanje 2011/2012. preko firme Sens marketing, dok se na prvom programu prikazuje emisija „Dobro jutro sa Đukom“, čiji je voditelj narodni poslanik i funkcioner SNS-a Vladimir Đukanović. Radio Šid, smešten u gradu u kom živi manje od 15.000 stanovnika, prvobitno je procenjen na 6.928 evra, ali je prodajna cena tokom aukcije dostigla 76 puta veću vrednost od početne. Sem na srpskom, ovaj radio emituje sadržaje na slovačkom i rusinskom jeziku. TV BAP iz Bačke Palanke prodana je za 249.000 evra Pavlu Anušiću, što je cena 25 puta veća od procenjene. Ova stanica, koja ima četvero zaposlenih, emituje segmente programa na mađarskom i romskom jeziku.

Novosadska TV prodana je za 174.950 evra preduzeću „Srbija danas“ iz Beograda. Odmah po raspisivanju javnog prikupljanja ponuda opozicioni političari iz Novog Sada izjavili su da je vrednost ove TV stanice potcenjena, budući da je grad svake godine ulagao u njenu opremu dva do pet miliona dinara². Nakon potpisivanja kupoprodajnog ugovora, u istim krugovima

1 www.antikorupcija-savet.gov.rs/Storage/Global/Documents/izvestaji/izvestaj%20mediji%2026%2002.pdf

2 Kovačević, S. (Politika, 27. jun 2015): „Novosadska TV vredi svega 21 milion dinara“. Dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Novosadska-TV-vredi-svega-21-milion-dinara.lt.html> (posećeno 9. novembra 2015).

ocenjeno je da iza privatizacije Novosadske TV stoji Srpska napredna stranka³. Ova televizija program emituje na srpskom, slovačkom i mađarskom jeziku.

GRAFIKON BR. 2: PRODAJNA CENA PRIVATIZOVANIH VIŠEJEZIČNIH MEDIJA (U EVRIMA)

Konzorcijum novinara na čelu sa Denisom Mavrićem otkupio je RTV Novi Pazar po početnoj ceni od 89.350 evra. Za otkup televizije bio je zainteresovan i muftija i političar Muamer Zukorlić, ali je naposljetku na javnom nadmetanju učestvovao samo konzorcijum okupljen oko Mavrića. Iako televizija već ima 57 zaposlenih, kupac je izjavio da neće otpuštati radnike, već će uposliti i nove⁴, što predstavlja redak primer najave pozitivnih trendova u privatizovanim medijima.

Radoica Milosavljević otkupio je u procesu privatizacije osam medija, u ukupnoj vrednosti od 281.280 evra. U njegovom vlasništvu našli su se RTV Kragujevac, RTV Kruševac, TV Požega, Centar za informisanje Novi Kneževac, RTV Brus, TV Pirot, RTV Pančevo i RTV Caribrod, od čega su dva poslednja medija emitovala višejezični program. Milosavljević je biznismen iz Kruševca i bivši funkcioner Socijalističke partije Srbije, a pojedini mediji dovode ga u vezu sa ministrom odbrane Bratislavom Gašićem, potpredsednikom Srpske napredne stranke⁵. RTV Pančevo emituje program na srpskom, slovačkom, makedonskom, mađarskom i rumunskom jeziku, a prodata je po početnoj ceni od 87.200 evra. Radio-televizija Caribrod iz Dimitrovgrada jedina je stanica

- 3 Beta / Tanjug (RTV, 7. avgust 2015): „Iza privatizacije Novosadske TV stoji SNS“. Dostupno na: http://www.rtv.rs/sr_lat/vojvodina/novi-sad/iza-privatizacije-novosadske-tv-stoji-sns_627035.html (posećeno 9. novembra 2015).
- 4 Beta (Blic, 14. avgust 2015): „Televizija Novi Pazar prodata konzorcijumu koji predstavlja Denis Mavrić“. Dostupno na: <http://www.blic.rs/Vesti/Ekonomija/582917/Televizija-Novi-Pazar-prodata-konzorcijumu-koji-predstavlja-Denis-Mavric> (posećeno 9. novembra 2015).
- 5 Aranđelović, V. (Politika, 31. avgust 2015): „Kako je Radoica postao mali Rupert“. Dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Tema-nedelje/Ko-je-pokupovao-srpsku-stampu/Kako-je-Radoica-postao-mali-Rupert.lt.html> (posećeno 9. novembra 2015).

obuhvaćena postupkom privatizacije koja je emitovala sadržaje na bugarskom jeziku. Početna cena iznosila je 13.933 evra, a Milosavljević je – iako je bio jedini ponuđač – ovaj medij platio 4.667 evra više.

Samo su dva višejezična medija kupile žene - RTV Indiju Danijela Šuša za 63.458 evra, što je bila i početna cena, a Radio Medveđu konzorcijum zaposlenih na čelu sa Marijom Božović za 1.411 evra. Ta cena dvostruko je niža od procenjene, budući da je prepolovljena zbog neuspešne prodaje u prvom krugu, a ujedno je i najniža u kategoriji višejezičnih medija. Konzorcijum koji je otkupio Radio Medveđu čine četiri novinara, a formiran je jer niko od radnika zaposlenih u ovoj stanici nije imao pravo na besplatne akcije. RTV Indija deo programa emituje na ukrajinskom jeziku, a ovo je peta privatizacija tog medija: prethodne četiri bile su neuspešne⁶.

Radio regije iz Bačke Topole, koji program emituje na srpskom i mađarskom jeziku, prodat je za 31.165 evra Udruženju za regionalnu komunikaciju URKO u drugom krugu privatizacije. Javno informativno preduzeće „BC Info“ iz Bele Crkve (srpski, romski, rumunski, mađarski i češki jezik) prodato je po početnoj ceni od 19.000 evra Jovici Burkiću, a Radio Bački Petrovac (srpski i slovački jezik) u drugom krugu privatizacije firmi „Agroplod“ iz Gložana za 4.336 evra. Radovan Kovač je po početnoj ceni od 3.500 evra kupio 85,4 odsto kapitala informativno-propagandnog centra „Kula“, koji program emituje na srpskom, rusinskom i mađarskom jeziku. Javno preduzeće „Štampa, radio i film“ (ŠRIF) iz Bora privatizovano je još krajem juna po modelu podele besplatnih akcija zaposlenima.

Prodaja medija pokrenula je i debatu o njihovoj budućnosti, kvalitetu i održivosti. U tom svetlu razmatrane su poslovne predispozicije novih vlasnika, koji u velikom broju slučajeva do sada nisu imali dodira sa medijskim biznisom. Tako je list „Pančevac“ otkupio auto-centar „Zoki“ iz Pančeva, IPC Kulu vlasnik firme koja se bavi čišćenjem i održavanjem poslovnih prostorija i veleprodajom opreme za ugostiteljstvo⁷, dok je Radoica Milosavljević vlasnik fabrike za proizvodnju plastične ambalaže⁵.

2 NEPRIVATIZOVANI MEDIJI

Ukupno je jedanaest višejezičnih medija ostalo neprivatizovano, pri čemu je za samo četiri raspisano javno prikupljanje ponuda. Po dve neuspešne prodaje imali su RTV Bujanovac (prvi krug 31.655 evra, drugi krug 15.827), Radio Odžaci

6 UNS (17. avgust 2015): „Prodato još tri medija - RTV Indija, RTV Kragujevac i RTV Kruševac“. Dostupno na: <http://uns.org.rs/sr/desk/Privatizacija/32438/prodata-jos-tri-medija---rtv-indija-rtv-kragujevac-i-rtv-krusevac.html> (posećeno 9. novembra 2015).

7 Rajić, Z. (Večernje novosti, 3. septembar 2015): „Čistač kupio radio i novine“. Dostupno na: www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:565522-Cistac-kupio-radio-i-novine (posećeno 9. novembra 2015).

(prvi krug 37.567, drugi krug 26.297) i Radio Subotica (prvi krug 40.030, drugi krug 28.021). Radio Sečanj ponuđen je na prodaju samo jedanput – neuspešno – za ukupno 4.929 evra. Radnici RTV Bujanovac uputili su krajem aprila otvoreno pismo predsedniku Srbije i predsedniku Vlade Srbije, napisavši da je država u proces privatizacije unela dodatnu konfuziju „uredbom o besplatnoj podeli akcija, po kojoj gotovo niko i ne može da postane akcionar“⁸. Sličan problem imaju i zaposleni u Radiju Odžaci, budući da su svi već iskoristili pravo na „besplatne akcije“⁹. Radio Subotica jedan je od najstarijih medija predviđenih za privatizaciju: osnovan je 1968. godine, a program emituje na srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku. Za ovu stanicu nije bilo zainteresovanih kupaca, a dvoje od osmoro radnika ima pravo na upis akcija. Gradonačelnik Subotice Jene Maglai (Savez vojvođanskih Mađara) izjavio je da će Radio Subotica nastaviti sa radom¹⁰, iako nije jasno na osnovu kog finansijskog modela bi mogla biti obezbeđena njegova održivost.

Za ukupno sedam višejezičnih medija pozivi za prikupljanje ponuda nisu raspisani. To znači da Radio Zrenjaninu, Radio Kikindi, RTV Kovačici, TV Preševu, Radio Novom Bečeju, IC Tutinu i TV Bačkoj preči gašenje ukoliko među zaposlenima nemaju radnike sa pravom na upis akcija. Međutim, čak i u slučaju da je takva opcija otvorena, može se očekivati da će akcionari veoma teško uspjeti da obezbede finansijsku održivost medija, što bi na kraju ponovo dovelo do njihovog gašenja. Neke od ovih stanica, poput Radio Kikinde, opterećene su – ili čak blokirane – zbog dugova koji prevazilaze realnu vrednost medija. Odbornici Skupštine opštine Tutin usvojili su odluku prema kojoj će vlasništvo nad lokalnom televizijom moći da preuzmu zaposleni u tom mediju¹¹, ali je nakon samo mesec dana direktor Televizije Tutin Albin Gegić izjavio da ne veruje da će taj medij opstati, budući da opština Tutin nije predvidela sredstva u budžetu za projektno finansiranje medijskih projekata¹². Ostavljeni bez takve vrste podrške, ali i sa skromnim mogućnostima za prihodovanje od marketinga ili za sistematizaciju po modelu medija civilnog sektora, opstanak neprivatizovanih medija veoma je neizvestan.

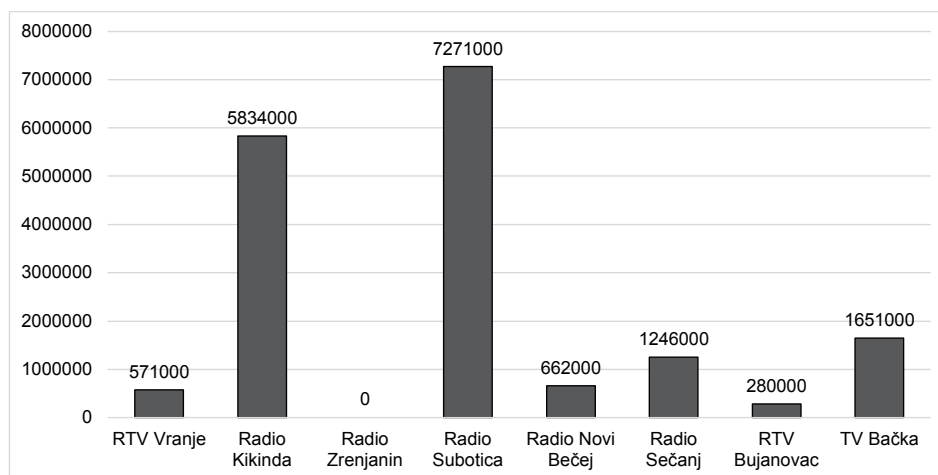
8 Sloga (23. april 2015): „Zaposleni u RTV Bujanovac apeluju da se spreči privatizacija i gašenje te medijske kuće“. Dostupno na: <http://sloga.org.rs/zaposleni-u-rtv-bujanovac-apeluju-da-se-spreci-privatizacija-i-gasenje-te-medijske-kuce/> (posećeno 9. novembra 2015).

9 Miler, S. (Dnevnik, 27. oktobar 2015): „Na talasima neizvesnosti“. Dostupno na: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/Privatizacija/34154/na-talasima-neizvesnosti.html?print=true> (posećeno 9. novembra 2015).

10 Tanjug (30. oktobar 2015): „Maglai ubeđen da će Radio Subotica nastaviti sa radom“ Dostupno na: <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=210698> (posećeno 9. novembra 2015).

11 Kočović, N. (Radio Sto plus, 11. septembar 2015): „TV Tutin preuzimaju zaposleni“. Dostupno na: <http://www.radiostoplus.com/item/17419> (posećeno 9. novembra 2015).

12 Kočović, N. (Radio Sto plus, 21. oktobar 2015): „TV Tutin će teško opstati“. Dostupno na: <http://www.radiostoplus.com/item/17609> (posećeno 9. novembra 2015).

GRAFIKON BR. 3: DUGOVANJA NEPRIVATIZOVANIH MEDIJA*

* Podaci su izraženi u dinarima, prema podacima Agencije za privatizaciju. Nedostaju podaci za RTV Kovačicu, RTV Preševo, Radio Odžake i IC Tutin.

3 UGAŠENI MEDIJI

Tri višejezična medija ugašena su već tokom procesa privatizacije ili neposredno nakon njegovog završetka. Samo je za jedan od ta tri medija, Radio Bačku iz Bača, raspisan javni poziv za prikupljanje ponuda. Zainteresovanih za kupovinu nije bilo ni po početnoj (9.945 evra) ni po sniženoj ceni (6.631). Radio Leskovac, koji je program emitovao na srpskom i romskom jeziku, ugašen je nakon 44 godine postojanja. Lošoj poziciji stanice u postupku privatizacije doprineo je i dug od 16 miliona dinara za neisplaćene zarade i komunalne račune¹³. Radio Sombor ugašen je 46 godina nakon osnivanja, a program je emitovao na srpskom, mađarskom i hrvatskom jeziku.

4 SPORNI SLUČAJEVI

Slučaj privatizacije RTV Vranja, koji program emituje na srpskom i romskom jeziku, inicirao je novinske naslove poput „U Vranju pao Zakon o javnom informisanju“¹⁴ i „Privatizacija TV Vranje: novinari pokradeni“¹⁵. Naime, iako

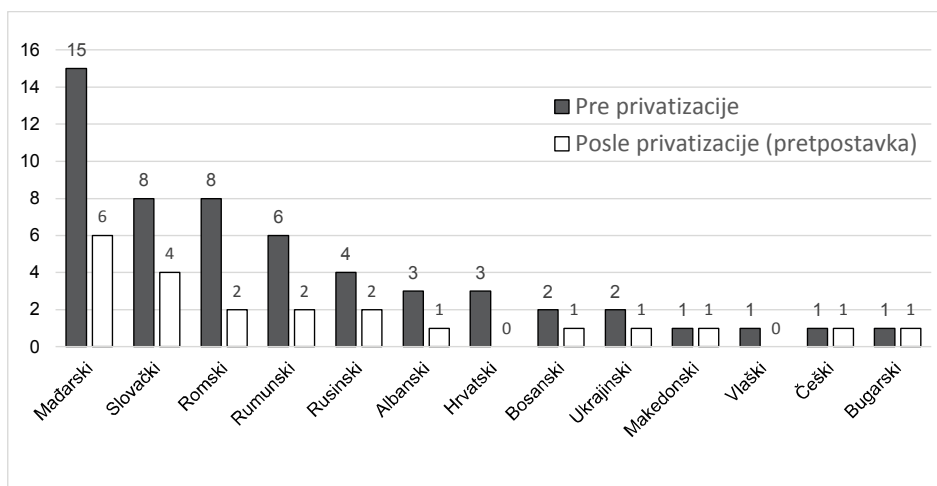
-
- 13 Ivanović, M. (Blic, 1. jul 2015): „Radio Leskovac odlazi u likvidaciju: Tridesetoro novinara i tehničara ostaje bez posla“. Dostupno na: <http://www.blic.rs/Vesti/Srbija/572021/Radio-Leskovac-odlazi-u-likvidaciju-Tridesetoro-novinar-a-i-tehnicara-ostaje-bez-posla> (posećeno 9. novembra 2015).
- 14 Arandžević, V. (Politika, 10. septembar 2015): „U Vranju pao zakon o javnom informisanju“. Dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/U-Vranju-pao-zakon-o-javnom-informisanju.lt.html> (posećeno 9. novembra 2015).
- 15 Mondo (9. septembar 2015): „Privatizacija TV Vranje: Novinari pokradeni ili...?“ Dostupno na: <http://mondo.rs/a828561/Info/Drustvo/TV-Vranje-Afera-oko-privatizacije.html> (posećeno 9. novembra 2015).
-

je *Zakonom o javnom informisanju* propisano neopozivo istupanje države iz vlasništva medija, većinski udeo RTV Vranje ostao je nakon privatizacije u državnom vlasništvu. U procesu prenosa kapitala zaposlenima bez naknade Agencija za privatizaciju raspodelila je udele u vrednosti od oko 33 odsto vlasništva, dok su preostale dve trećine ostale u vlasništvu Akcionarskog fonda¹⁴. Iz tog razloga radnici ovog medija podneli su tužbu protiv Agencije za privatizaciju Upravnom sudu u Beogradu. Uz ovaj slučaj, spornim bi se mogao smatrati i proces privatizacije RTV Kovačica, gde zaposleni tvrde da je prodaja na tenderu nelogična, jer je osnivanje tog lokalnog medija finansirala Vlada Republike Slovačke, i to sa 250 hiljada evra.

5 PRILOG ZAKLJUČNOM RAZMATRANJU

Ukoliko se zajedno sagledaju neprivatizovani i ugašeni višejezični mediji, bez posla bi moglo da ostane 279 radnika. Istovremeno, bilo bi ugašeno devet medija koji su program emitovali na mađarskom jeziku, šest na romskom, po četiri na slovačkom i rumunskom, tri na hrvatskom, po dva na albanskom i rusinskom i po jedan na bosanskom, ukrajinskom i vlaškom.

Članom 142 *Zakona o javnom informisanju i medijima* propisano je da se kupac medija nakon postupka privatizacije obavezuje da obezbedi kontinuitet u proizvodnji medijskih sadržaja od javnog interesa, i to u periodu od pet godina od dana zaključivanja ugovora o prodaji kapitala. Dalje se navodi da *kontinuitet u proizvodnji* podrazumeva obavezu održavanja udela programskog vremena u skladu sa programskom šemom koja je važila u periodu od 12 meseci pre dana stupanja na snagu *Zakona*, odnosno obavezu održavanja udela informativnih, obrazovnih, naučnih, kulturno-umetničkih, dečijih, zabavnih, sportskih i drugih programskih sadržaja od javnog interesa na pojedinim jezicima nacionalnih manjina. Zakonom je propisano da će kontrolu ispunjenja ovih obaveza sprovesti Agencija za privatizaciju na osnovu izveštaja Regulatornog tela za elektronske medije (REM), ali nije navedeno kakve su sankcije predviđene za one kupce koji ne budu održavali kontinuitet u proizvodnji. Nejasna ostaje i strategija kontrole kontinuiteta: ko je nadležan za utvrđivanje programske šeme koja će služiti kao reper u narednih pet godina?; da li je dovoljno održati postojeće forme u programu ili te forme moraju biti zastupljene u jednakom vremenskom opsegu kao i do sada?; može li ova zakonska odredba sprečiti novog vlasnika da eventualno unapredi program?; da li će REM imati dovoljno kapaciteta da kontroliše programe svih prodatih medija?

GRAFIKON BR. 4: BROJ ELEKTRONSKIH MEDIJA SA PROGRAMOM NA MANJINSKIM JEZICIMA

Negativna iskustva iz prethodnih privatizacionih krugova mogla bi biti ponovljena, pre svega u pogledu kupovine medija zbog nepokretne imovine koja im pripada. Zoran Pačevski, vlasnik auto-centra „Zoki“, kupio je list „Pančevac“ za 238.000 evra i odmah potom najavio da će iseliti redakciju iz zgrade u centru grada i postaviti je u staru tehničku školu, koja je takođe u njegovom vlasništvu¹⁶. Uzevši u obzir veliki udeo neprivatizovanih medija, ali i moguće zloupotrebe u onima koji su privatizovani, može se smatrati da je ugroženo i ispunjavanje obaveze o informisanju na jezicima manjina. U naročito lošem položaju nalaze se manjine koje žive na prostoru centralne Srbije, jer za razliku od manjina u Vojvodini nemaju javni servis koji bi emitovao program na njihovim jezicima. Međutim, čak i ukoliko bi takav servis postojao, ne bi nestala potreba za lokalnim manjinskim medijima, jer oni specifičnom uređivačkom politikom – koja se razlikuje od one u regionalnim i nacionalnim medijima – omogućavaju informisanje manjina na primarnom nivou. Ostavljeni bez lokalnih medija, ali i kvalitetnog informisanja na javnim servisima, pripadnici nacionalnih manjina upućuju se na informisanje putem interneta ili na medije iz njihovih domicilnih zemalja, a ne na medije u Republici Srbiji, državi u kojoj bi trebalo da budu jedan od stubova participativne demokratije i da aktivno učestvuju u donošenju odluka i kreiranju politika.

¹⁶ RTS (9. novembar 2015): „Nedeljnik Pančevac prodat za 238.000 evra“. Dostupno na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/2020572/Nedeljnik+%22Pan%C4%8Devac%22+prodat+za+238.000+evra.html> (posećeno 9. novembra).

Prilog: Podaci O PRIVATIZACIJI VIŠEJEZIČNIH MEDIJA U SRBIJI (2015)

	NAZIV MEDIJA	JEZICI	STATUS	PRODAJNA CENA	KUPAC
1	BAČKA (BAČ)	SLOVAČKI HRVATSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
2	BC INFO	ROMSKI MAĐARSKI RUMUNSKI ČEŠKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	19.000 €	JOVICA BURKIĆ
3	IC TUTIN	BOSANSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
4	IPC KULA	RUSINSKI MAĐARSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	3.500 €	RADOVAN KOVAC
5	NOVOSADSKA TV	SLOVAČKI MAĐARSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	174.950€	SRBIJA DANAS
6	RADIO BAČKA	RUSINSKI MAĐARSKI UKRAJINSKI	UGAŠEN	/	/
7	RADIO BAČKI PETROVAC	SLOVAČKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	4.336€	AGROPLOD
8	RADIO KIKINDA	MAĐARSKI ROMSKI RUMUNSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
9	RADIO LESKOVAC	ROMSKI	UGAŠEN	/	/
10	RADIO MEDVEĐA	ALBANSKI	PRIVATIZOVAN	1.411€	MARIJA BOŽOVIĆ
11	RADIO NOVI BEČEJ	MAĐARSKI ROMSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
12	RADIO ODŽACI	SLOVAČKI MAĐARSKI ROMSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
13	RADIO REGIJE	MAĐARSKI	PRIVATIZOVAN	31.165€	URKO
14	RADIO SEČANJ	MAĐARSKI RUMUNSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
15	RADIO SOMBOR	HRVATSKI MAĐARSKI	UGAŠEN	/	/
16	RADIO SUBOTICA	MAĐARSKI HRVATSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
17	RADIO ŠID	SLOVAČKI RUSINSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	531.000€	KOPERNIKUS
18	RADIO ZRENJANIN	MAĐARSKI SLOVAČKI RUSINSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
19	RTV BOR	VLAŠKI ROMSKI RUMUNSKI	PODELA AKCIJA	/	/
20	RTV BUJANOVAC	ALBANSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
21	RTV INĐIJA	UKRAJINSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	63.458€	DANIJELA ŠUŠA
22	RTV KOVAČICA	SLOVAČKI MAĐARSKI RUMUNSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/

23	RTV NOVI PAZAR	BOSANSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	89.350€	DENIS MAVRIĆ
24	RTV PANČEVO	SLOVAČKI MAKEDONSKI MAĐARSKI RUMUNSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	87.200€	RADOICA MILOSAVLJEVIĆ
25	RTV BAP	MAĐARSKI ROMSKI	PRIVATIZOVAN	249.000€	PAVLE ANUŠIĆ
26	TV CARIBROD	BUGARSKI	ZVANIČNO PRIVATIZOVAN	18.600€	RADOICA MILOSAVLJEVIĆ
27	TV PREŠEVO	ALBANSKI	NEPRIVATIZOVAN	/	/
28	TV VRANJE	ROMSKI	SPORNO (TUŽBA)	/	/

AUTOR IZVEŠTAJA:

STEFAN JANJIĆ završio je master studije na Odseku za medijske studije Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Deo je istraživačkog tima Novosadske novinarske škole.

